

Akaa

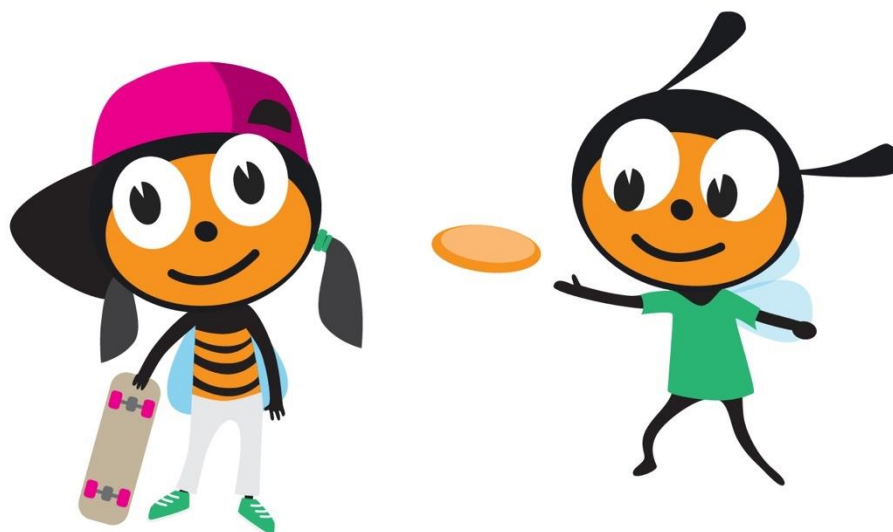

Akaan kaupungin
varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	3
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	3
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	5
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	17
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	17
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	21
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	22
2.4 Arvoperusta	23
2.5 Oppimiskäsitys.....	25
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	26
2.7 Laaja-alainen osaaminen	27
Ajattelu ja oppiminen	28
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	28
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	29
Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	29
Osallistuminen ja vaikuttaminen	30
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	36
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	37
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	38
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	38
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	39
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	39
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	40
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	41
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	42
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	42
Monialainen yhteistyö	43
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	50
4.2 Pedagoginen dokumentointi	52
4.3 Monipuoliset työtavat	52
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	53
4.5 Oppimisen alueet	54

Kielten rikas maailma	55
Ilmaisun monet muodot	57
Minä ja meidän yhteisömme	59
Tutkin ja toimin ympäristössäni	60
Kasvan, liikun ja kehityn	62
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	63
Kaksikielinen varhaiskasvatus	65
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	76
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	77
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	78
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	79
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	80
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	87

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustlain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustlaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka³.

¹ Varhaiskasvatustlaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustlaki 2 §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁴.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁵. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁶

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

⁴ Varhaiskasvatustalaki 21 §

⁵ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁶ Varhaiskasvatustalaki 22 §

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁷
- kotoutumissuunnitelma⁸.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen⁹.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹⁰.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹¹. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa¹² sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita¹³. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁴.

⁷ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

⁸ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

⁹ Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹¹ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹² Varhaiskasvatuslaki 65–73§

¹³ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁵ ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa¹⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.¹⁷

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁸. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4)¹⁹. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii

¹⁵ Varhaiskasvatustilaki 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatustilaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

¹⁶ Varhaiskasvatustilaki 23 §

¹⁷ Varhaiskasvatustilaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

¹⁸ Varhaiskasvatustilaki 23 §

¹⁹ Varhaiskasvatustilaki 23 §

lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁰. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²¹. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²² Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²³. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁴

²⁰ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²¹ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²² Varhaiskasvatuslaki 23 §

²³ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Akaan varhaiskasvatussuunnitelma eli Akaan Vasu 2019

Akaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma (jatkossa Akaan vasu) perustuu kaupunginvaltuuston 30.5.2018 hyväksymään Akaan kaupungin strategiaan vuosille 2018-2025. Strategian mukaan Akaa on aktiivinen, hyvien yhteyksien kaupunki Suomen kasvukolmiossa. Akaa on Viksu Akaa, joka merkitsee Vireää, Innovatiivista, Kaunista, Saavutettavaa ja Uudistuvaa Akaata. Akaan Vasu huomio myös Akaan kaupungin hyvinvointiohjelman vuosille 2018 - 2020, sivistysohjelman vuosille 2018 - 2020 ja henkilöstöohjelman vuosille 2018 - 2020.

Akaan kaupungin strategia:

Akaan kaupungin hyvinvointiohjelman päätavoitteena on puuttua muodostuneisiin ongelmiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jolloin puuttumisella saavutetaan suurin toiminnallinen hyöty. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kaikkein vaikuttavinta ja keskeisinä toimenpiteinä ovat perheiden tueksi järjestetyt peruspalvelut, laadukas nuorisotyö ja liikumisaktiivisuuden lisääminen.

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli alle kouluikäiselle lapselle ja hänen perheelleen. Hyvinvointiohjelman yksi kriittisistä menestystekijöistä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen. Onnistuminen edellyttää varhaisen tuen vahvistamista ja mm. kiusaamisen ehkäisyä ja vähentämistä.

Akaan kaupungin henkilöstöohjelman tavoitteena on vahvistaa henkilöstön työkykyä ja hyvinvointia sekä parantaa työnantaja- kuvaa. Akaan Vasu luo suuntaviivat varhaiskasvatuksen pedagogiikalle, pedagogiselle johtamiselle sekä yhteistyölle huoltajien ja eri sidosryhmien kanssa.

Akaan kaupungin sivistysohjelma on luotu kaupungin strategian pohjalta. Sivistystoimen arvot ovat sivistyksen kunnioittaminen, asiakaskeskeisyys, turvallisuus, rohkeus ja yhteisöllisyys sekä ympäristöstä huolehtiminen vastuullisesti. Sivistysohjelman mukainen varhaiskasvatuksen kriittinen menestystekijä on kehittävä, oppimista edistävä ja turvallinen, lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioiva varhaiskasvatusympäristö.

Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset selvitetään sekä huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Varhaiskasvatus tarvitsee terveitä, turvallisia ja monipuolisia tiloja. Varhaiskasvatuksessa tulee olla hyvinvoiva, osaava ja motivoitunut henkilöstö, joka palveluissaan huomioi perheiden tarpeet, hallitsee nykyaikaiset ja monipuoliset työskentelytavat, arvioi ja kehittää toimintakulttuuria vasun mukaisesti.

Akaan varhaiskasvatuksen visio Hymyilevä aikuinen – hymyilevä lapsi luo kuvan ammattikasvattajasta, jonka tunnistaa ystävällisestä ja lempeästä vuorovaikutuksesta jokaista lasta kohtaan. Kaikki lapset ansaitsevat lämpimiä, kannustavia ja rohkaisevia hymyjä jokaisena päivänä.

Akaan varhaiskasvatuksen strategia:

Strategia on johdettu Akaan kaupungin arvoista. Arvot on avattu henkilöstölle ja lasten vanhemmille käytännönläheisellä tavalla:

Akaan vasu 2019- työryhmä perustettiin tammikuussa 2019. Työryhmän jäseninä ja koko varhaiskasvatuksen henkilöstön edustajina toimivat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen aluevastaavat, erityisopettajat sekä päiväkodin johtajat. Oman näkemyksensä varhaiskasvatussuunnitelmaan ovat tuoneet myös varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanit ja sidosryhmät. Varhaiskasvatuksen asiakirjat ja ohjeistot uudistetaan päivityksen yhteydessä. Vasun teoriatausta on muodostettu koulutusten, kirjallisuuden ja yhteisten havaintojen sekä kokemusten pohjalta. Tavoitteena oli luoda kehityssuuntia linjaava, johtamista tukeva, informatiivinen ja henkilöstöä ohjeistava paikallinen vasu. Työryhmän pääasiallinen työskentelymuoto on ollut dialoginen ja pedagoginen keskustelu ja erilaiset työpajat.

Lasten huoltajat osallistuivat Akaan vasun päivittämiseen sähköisen asiakaskyselyn kautta keväällä 2019, huoltajien, lasten ja henkilöstön välisten Lapsen vasu-keskustelujen sekä henkilöstön tekemän dokumentoinnin kautta. Huoltajien merkityksellisinä pitämät asiat tiedotetaan henkilöstölle ja korjaavat palautteet nostetaan varhaiskasvatuksen kehityskohteiksi. Asiakaskyselyn mukaan huoltajat pitivät yhteistyössä tärkeänä mm. avointa tiedonkulkua.

Tärkeiksi koettiin mm. lapsen yksilöllistä huomioiminen, monipuolinen toiminta, lapsen kaverisuhteet, kiusaamisen ehkäiseminen ja luonnossa liikkuminen.

Erityisen tyytyväisiä huoltajat olivat varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyteen, henkilöstön sensitiivisyyteen ja lämpimään yhteistyöhön, joiden nähdään koituvan lapsen parhaaksi. Varhaiskasvatuksen kehityskohteiksi huoltajat ovat tuoneet esille mahdollisuudet lasten pitkäkestoiseen leikkiin, pienryhmätyöskentelyn selkiinnyttämisen ja lasten kasvun kansion. Näitä asioita selkiinnytetään uudessa Akaan vasussa sekä toiminnoissa. Samoin varmistetaan, että tukea tarvitsevien lasten vanhemmille muodostuu selkeä kuva tukitoimien prosesseista ja käytännöistä.

Vasutyöskentely on ajan myötä kehittyvä prosessi. Varhaiskasvatuksen toimijat arvioivat paikallisen vasun sisältöä ja toteutumista kaiken aikaa. Kirjallinen vasu päivitetään tarvittaessa vuosittain. Muutosten jälkeen se viedään sivistyslautakunnan käsittelyyn, jolloin kunnan päättäjillekin tarjoutuu mahdollisuus tutustua ja vaikuttaa kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjalliseen muotoonsa Akaan Vasu 2019 valmistui heinäkuussa ja se otetaan käyttöön toimintakauden alussa. Vasu julkaistaan Akaan kaupungin verkkosivuilla. Sivistyslautakunta käsittelee uuden Akaan vasun syyskauden ensimmäisessä kokouksessaan.

Akaan vasun 2019 laadinta, arviointi ja kehittäminen

Akaan vasu 2019 on laadittu Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet- tekstin pohjalta suomen kielellä, sähköiseen muotoon ja yhteisenä kunnalliseen perhepäivähoitoon ja päiväkoteihin.

Yksityinen varhaiskasvatus on kunnan valvomaa toimintaa. Akaan kaupunki ostaa varhaiskasvatuspalveluita Norlandia– päiväkodit Oy:ltä, jonka päiväkodit myös noudattavat toiminnassaan Akaan kaupungin vasua.

Kuntavasun lisäksi Akaan varhaiskasvatuksessa laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen Lapsen vasu ja ryhmän lasten vasujen pohjalta muodostetaan ryhmäkohtaiset Ryhmävasut, jotka kaikki toimivat henkilöstön toteuttaman pedagogisen työn suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen välineinä. Syyskauden 2019 tavoitteena on laatia ryhmävasuille kaupungin yhteinen sisällysluettelo, jota jokainen ryhmä täydentää ryhmän tarpeiden ja toimintojen mukaiseksi ajan edetessä. Henkilökohtainen Lapsen vasu kirjataan v. 2019 Opetushallituksen julkaisemalle lomakepohjalle.

Kaikkien kolmen tason vasuja sekä niiden toteutumista arvioidaan varhaiskasvatuksen johdon ja henkilöstön taholta kaiken aikaa. Vuosittain kevätkaudella arviointia tehdään asiakkaiden sekä yhteistyötahojen kuten esi- ja perusopetuksen sekä lastensuojelun kanssa. Sähköiset, Akaan vasun pohjalta laaditut asiakaskyselyt toteutetaan vuosittain kevätkaudella ja asiakaspalautteita kerätään pitkin vuotta. Näiden kyselyjen ja arviointien tuloksista hyviä käytäntöjä jatketaan ja kehittävät palautteet nostetaan kehityskohteiksi koko varhaiskasvatukseen. Asiakaskyselyjen tulokset viedään sivistyslautakunnan käsittelyyn ja pääkohdat julkaistaan kaupungin nettisivuilla.

Velvoittavat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet ja paikallinen vasu, lasten vasut ja ryhmävasut määrittävät kaikkien varhaiskasvatusyksiköiden ja henkilöstön toimintaa. Kaikkia Akaan varhaiskasvatuksen työntekijöitä veloitetaan perehtymään Akaan kaupungin vasuun ja toimimaan vasun mukaisesti. Vasu työskentely on prosessi, johon koko henkilöstö osallistuu arvioimalla toteutettua pedagogista toimintaa arjen työssään sekä viikkopalaverien, suunnitteluiltojen ja yksikkökohtaisten pedagogiikan suunnitteluryhmien eli pedatiimien tapaamisissa, joissa pohditaan sekä vasun sisältöä, pedagogisia linjauksia että käytännön kysymyksiä.

Lapset pystyvät vaikuttamaan monin tavoin arkeensa sekä kaikkien vasujen, oppimisympäristöjen ja toimintojen sisältöihin. Ajoittain lapsille järjestetään varhaiskasvatuksen sisäisiä arviointikyselyjä, joihin lapset saavat antaa arvionsa toiminnoista ja oppimisympäristöistä taitojensa mukaan kuvin tai kertomalla.

Akaan vasun laadintaan ovat edellä mainitun työryhmän lisäksi osallistuneet edustajat esiopetuksesta, liikuntatoimesta, lastenneuvolasta, sosiaalityön piiriin kuuluvasta perhekeskuksesta, Norlandia Päiväkodit Oy:n päiväkoti Onnista ja Toivosta sekä Akaan seurakunnasta.

Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat

Akaan varhaiskasvatuksen palvelumuodot ovat kunnallinen ja yksityinen perhepäivähoito ja päiväkodit. Eri toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, resursseiltaan, henkilöstön kelpoisuusvaatimuksilta, koulutuksilta, henkilöstörakenteelta, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen erityispiirteitä ovat mm. vv. 2016- 2017 toteutettu seudullinen Uusi vasu- uusi toimintakulttuuri- hanke, jonka opit ovat edelleen ajankohtaisia. Syksyllä 2018 toteutuneen organisaatiomuutoksen jälkeen kaikki varhaiskasvatuksen esimiehet ja erityisopettajat koulutettiin vuoden mittaisella Palveleva johtajuus- koulutuksella.

Sapere on ruokakasvatusohjelma

Muita paikallisia erityispiirteitä ovat ennen lapsen varhaiskasvatuksen alkua lapsen kotiin tehtävät Tullaan tutuiksi – käynnit, jotka ovat perheille vapaaehtoisia. Paikallisia piirteitä ovat myös Positiivinen pedagogiikka, 5 - vuotiaille suunnattu Hyvinvointi CV, Mini Verso - lasten vertaissovittelumalli, Sapere – ja Suomen sydänliiton ruokakasvatushankkeet sekä monipuolinen leikki ja liikunta. Lähiseudun liikuntapaikat, puistot ja metsät ovatkin kaikkien ahkerassa käytössä.

Akaassa lasten subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta ei ole rajattu ja päiväkodeissa kasvattaja - lapsimäärän suhdeluku on alle 3-vuotiailla 1/4 ja yli 3-vuotiailla 1/7.

Akaan varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu huomioon mm. lastensuojelulain mukainen Akaan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat sekä seudullinen kotoutumissuunnitelma.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Akaassa jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen Lapsen vasu, joka on lakisääteinen, velvoittava ja salassa pidettävä asiakirja. Suunnitelman lähtökohtana ovat lapsen yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. Suunnitelman laatiminen perustuu lapsen kuulemiseen, havainnointiin ja tuntemiseen. Se toimii osaltaan varhaiskasvatuksen järjestelyjen ja varhaiskasvattajien toiminnan sekä toteutettavan pedagogiikan arviointivälineenä. Lapsen sekä ryhmävasun tavoitteet asetetaan henkilöstön toteuttamalle pedagogisille toiminnoille. Lapsen vasu on pedagoginen dokumentti, johon kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet henkilöstön toiminnalle lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi. Lapsen vasut laaditaan parin kuukauden sisällä lapsen varhaiskasvatuksen aloituksesta.

Lapsen Vasu – prosessi:

Aloititus ja tutustuminen	Tullaan tutuiksi käynti: Lapsen tulevan ryhmän kasvattaja tarjoaa perheelle vapaaehtoisia Tullaan tutuiksi – käyntiä, jonka päätavoitteena on tutustua lapseen hänen omassa kodissaan. Perheelle tarjotaan mahdollisuus tavata lapsen tulevan ryhmän varhaiskasvattaja (jatkossa kasvattaja) ja lapselle mahdollisuus tulla nähdyksi ja kuulluksi tutussa ympäristössään. Vanhemmille tarjoutuu mahdollisuus kertoa kasvattajalle lapsen vahvuuksia, arkisia tapoja, toiveita ja omia kasvatuseriaatteitaan. Perhepäivähoitajat eivät tee Tullaan tutuiksi – käyntejä, vaan tutustumiskäynti tehdään hoitajan kotiin.
---	--

	Tulevaan ryhmään tutustuminen: Jokainen lapsi huoltajineen kutsutaan tutustumaan tulevaan ryhmään ja yksikköön aina ennen varhaiskasvatuksen alkua. Tutustumiskäynti on lapsen, huoltajien ja kasvattajan yhteistä aikaa ja käynnin kesto sovitaan yksilöllisesti huoltajien kanssa. Tärkeintä on lapsen ja huoltajan tutustuminen henkilöstöön, toimintoihin ja tiloihin, tärkeiden tietojen vaihtaminen puolin ja toisin sekä hyvä turvallisen ja luottamuksellisen yhteistyön aloitus. Huoltajia pyydetään kertomaan lapsestaan, toiveistaan ja odotuksistaan kasvattajalle. Huoltajille kerrotaan ryhmän koostumuksesta, käytännöistä ja mm. päivärytmistä sekä siitä, miten huoltajat voivat jatkossa vaikuttaa ja osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuspäätöksen yhteydessä huoltajille on lähetetty esite varhaiskasvatuksen käytännöistä, joista myös voidaan keskustella. Tutustumisen voi tehdä pariinkin kertaan ja varhaiskasvatuksen aiheuttamaa muutosta perheet voivat lieventää alkuvaiheessa lapsen lyhyillä hoitopäivillä.
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Lapsen vasu)	Lapsen vasussa huomioidaan lapsi yksilönä vahvuuksineen, toiveineen, tarpeineen ja mielenkiinnon kohteineen. Vasuun kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Vasukeskustelussa yhdistyvät lapsen, huoltajien ja henkilöstön yhteiset näkemykset lapsesta ja ryhmän henkilöstön toiminnoista.

	Lapsen kasvattajatiimi valmistautuu vasukeskusteluun havaintojensa ja pedagogisen dokumentoinnin pohjalta. Vasun kirjauksessa huomioidaan myös päivittäisissä kohtaamisissa ja keskusteluissa saatu tieto lapsesta. Varhaiskasvatuksen opettaja edustaa tiimiä keskustelussa, tarvittaessa mukana on myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muita tahoja.
Lapsiryhmään kohdistuva suunnitelma (Ryhmävasu)	Ryhmän lasten vasujen pohjalta muodostetaan ryhmävasu, joka ohjaa tiimin pedagogista toimintaa. Ryhmävasu kehittyy ajan myötä paikallisen vasun sisältöjen sekä lasten muuttuvien tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja toiveiden mukaisesti. Ryhmävasuun kirjataan mm.: Lasten kiinnostuksen kohteet ja toiveet sekä tarvittava kehityksen ja oppimisen tuki Lasten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuudet Lasten tarpeita vastaava oppimisympäristön rakennus- ja kehittämisperiaatteet muuttuvien tarpeiden mukaisesti
Toiminta	Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet Kasvattajat varmistavat, että lapsen etu, tarpeet, vahvuudet, mielenkiinnon kohteet, osallisuus ja yksilöllisyys tulevat pedagogisessa toiminnassa huomioiduiksi. Toiminta on yhdessä sovittua, tietoista, tavoitteellista ja suunnitelmallista. Lapsi opettelee, kokee, osallistuu, leikkii, liikkuu, tutkii, ilmaisee ja toimii arjessa pääosin joko pysyvissä tai vaihtuvissa pienryhmissä. Osan ajasta lapsi toimii koko ryhmän ja yksikön kanssa.

Arviointi	Tavoitteiden toteutumista ja tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Arviointiin osallistuvat henkilöstö, lapset ja huoltajat. Toiminnan kehittämisessä hyödynnetään vasu-prosessista saatuja tietoa tavoitteiden toteutumisesta.
-----------	--

Lapsen vasu -keskustelu:

Ensimmäinen lapsen vasukeskustelu käydään parin kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta. Lapsen henkilökohtainen vasu on yksilöllinen, lapsuutta arvostava, lasta kannatteleva ja positiivinen kertomus hänen ainutlaatuisuudestaan pikkuihmisenä ja pienenä ihmeenä.

Vasu- keskustelussa luodaan yhteinen näkemys lapsen, vanhempien ja varhaiskasvattajien näkemysten välille ja asetetaan tavoitteet varhaiskasvattajien pedagogiselle toiminnalle. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet, millaisia tietoja ja taitoja lapsella on, mitä lapsi on juuri opettelemassa ja mitkä asiat häntä kiinnostavat. Lapsi on mukana suunnitelman tekemisessä kehitys- ja ilmaisutaitojensa mukaisesti.

Varhaiskasvattajat ja huoltajat sopivat yhdessä, miten lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan varhaiskasvatuksessa ja kotona. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja päivitetään vähintään kerran vuodessa.

Lapsen vasukaavakkeiden täyttämisen ensimmäiseen vaiheeseen osallistuvat huoltajat sekä lapsi kykyjensä mukaisesti. Lapsen vasujen kirjaamisesta ja sen toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa ryhmän opettaja. Perhepäivähoidossa lapsen vasun asiasisällön tuottaa lapsen oma hoitaja. Perhepäivähoidon aluevastaava vastaa siitä, että lapsen vasu laaditaan jokaiselle lapselle. Lapsen vasut laaditaan ja niitä toteutetaan lapsen, vanhempien ja varhaiskasvatuksen koko henkilöstön sekä tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä.

Lapsen vasun rakenteen päättää kunta. Akaassa on käytössä Opetushallituksen julkaisema Lapsen vasulomake. Tuen tarpeessa olevan lapsen vasuun sisältyy mm. lapsen tukitoimien tarvekartoitukset, tukitoimien kuvaukset ja kuntoutuksesta vastaavien henkilöiden nimet ja yhteystiedot, lapsen vasun arviointikäytännöt sekä tarvittaessa lapsen lääkehoitosuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen toimintakausi alkaa elokuun alussa. Lasten vasukeskustelut käydään varhaiskasvatusyksiköiden aukioloaikoina syyskuudella koulujen syyslomaan eli lokakuun puoliväliin mennessä, jotta vasujen toteuttamiseen ja ryhmävasujen kehkeytymiseen jää riittävästi aikaa. Ryhmässä jo ennestään tuttuja lasten vasukeskustelut aloitetaan jo elokuun alkupuolella. Lapsen päiväkotiryhmää keskustelussa edustaa varhaiskasvatuksen opettaja, perhepäivähoitoryhmän edustajana toimii lapsen hoitaja. Vasukeskusteluun osallistuvat lapsi,

hänen vanhempansa sekä varhaiskasvattaja, tarvittaessa myös muut lapsen liittyvät hoito- tai asiantuntijatahot.

Lapsen vasulomakkeet annetaan huoltajille täytettäväksi pari viikkoa ennen keskusteluajankohtaa. Täytetyn lomakkeen palautus hyvissä ajoin ennen keskustelua mahdollistaa molemminpuolisen hyvän valmistautumisen keskusteluun. Lomakkeen täyttöön kotona osallistuvat huoltajat sekä lapsi kykyjensä mukaan. Lapsen vasun kautta pyritään varmistamaan sekä vanhempien että lasten osallisuus lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen.

Lasten vasut tulee tarkistaa vähintään vuosittain, aina lapsella esiintyvän tai muuttuneen tarpeen mukaan ja aina lapsen siirtyessä esiopetukseen. Keskitetysti vuosittain maaliskuu- huhtikuussa Akaassa järjestetään lapsen vasun toteutumisen arviointikeskustelu, johon osallistuvat lapsi, hänen vanhempansa sekä kasvattaja ja tarvittaessa myös muut lapsen kanssa toimivat tahot.

Lapsen kehitys ja oppiminen pyritään tekemään aiempaa näkyvämmäksi. Henkilöstö havainnoi jokaisen lapsen kehittymistä ja oppimista sekä dokumentoi havaintojaan systemaattisesti. Lapsille järjestetään myös ikätasoisia kyselyjä, joiden kautta lapsille tarjoutuu mahdollisuus oman kehittymisensä ja oppimisensa itsearviointiin. Vanhempien ja lasten esittämät näkemykset ja palautteet kirjataan, positiiviset palautteet jaetaan henkilöstön tietoon, kriittiset tai kehittävät palautteet otetaan kehitystyön pohjaksi tulevaa toimintakautta varten.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämäänsä tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena

²⁵ Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

varhaiskasvatustoimintana²⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla²⁷.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti²⁸. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto²⁹.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁰. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³¹ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³² ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³³. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁴. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁵, tasa-arvolaki³⁶, Euroopan ihmisoikeussopimus³⁷, YK:n lapsen oikeuksien sopimus³⁸, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³⁹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁰ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴¹. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 1 §

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti

²⁹ Varhaiskasvatuslaki 52 §

³⁰ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

³¹ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³² Hallintolaki (434/2003)

³³ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³⁴ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁵ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

³⁶ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

³⁷ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

³⁸ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³⁹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

⁴⁰ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴¹ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihuoltolakia⁴², vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴³, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴⁴ ja terveydenhuoltolakia⁴⁵ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁴⁶ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

⁴² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁴³ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁴⁴ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁴⁵ Terveysthuoltolaki (1326/2010)

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 §

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁴⁷. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁴⁸. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁴⁹ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä⁵⁰. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵¹. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵².

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁵³. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁵⁴. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat

⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁹ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁰ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵² Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 §

myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁵⁵.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁵⁶. Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustalassa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁵⁷. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustalpalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatustalpalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁵⁸

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset⁵⁹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁰.

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶¹. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista

⁵⁵ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁵⁶ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁵⁷ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁵⁸ Varhaiskasvatustalaki 4 ja 16 §

⁵⁹ Varhaiskasvatustalaki 34–36 §

⁶⁰ Varhaiskasvatustalaki 25 §

⁶¹ Varhaiskasvatustalaki 2, 25 ja 35 §

ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶².

Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁶³. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁶⁴. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁶⁵

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁶⁶

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien

⁶² Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶³ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 38 §

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 13 §

ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁶⁷.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁶⁸

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁶⁹, varhaiskasvatuslain⁷⁰ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷¹.

Lapsuuden itseisarvo

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁶⁸ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

⁶⁹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁰ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷¹ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁷²

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁷³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

⁷² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkailemalla ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁷⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat

tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja

yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen järjestämismuodot ovat sekä kunnallinen että yksityinen perhepäivähoito ja päiväkotihoido. Akaassa varhaiskasvatusta tarjotaan suomen kielellä ja ruotsinkielinen palvelu hankitaan ostopalveluna Tamperelaiselta Svenska barndaghemmet – päiväkodista. Saamenkieliseen varhaiskasvatukseen ei ole ilmennyt tarvetta.

Lapsen ja kasvattajien välisen yhteisen kielen puuttuessa tarjotaan lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan myös erilaisia välineitä, vaihtoehtoisia kommunikointitapoja eli tukiviittomia ja kuvakommunikointia. Henkilöstöä koulutetaan lasten tarpeiden mukaan tukiviittomien ja kuvien käyttöön vuosittain. Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstö rakentuu lapsiryhmien tarpeiden mukaisesti. Jokaisessa ryhmässä on varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi lastenhoitajaa sekä lasten tukitarpeiden mukaisesti avustavaa henkilöstöä.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat kiinteä osa Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen palveluita ja henkilöstöä. Lasten tukitarpeista keskustellaan varhaiskasvattajien ja erityisopettajien kanssa toistuvasti ja säännöllisesti, tukitoimia ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Erityisopettajat kouluttavat, ohjaavat ja tukevat henkilöstöä toimimaan kunkin

lapsen tukitarpeita vastaavalla tavalla varhaiskasvatuksen arjessa. He myös osallistuvat osaltaan monialaisiin työryhmiin kaupungin sisällä ja seutukunnalla.

Henkilöstön toteuttama varhaiskasvatustyö perustuu tiimitoiminnalle ja jaettuun johtajuuteen. Päiväkodeissa pääsääntöisesti toimitaan kolmen kasvattajan muodostamassa tiimissä, johon kuuluu samaan aikaan alle 3-vuotiaiden ryhmässä enintään 12 ja yli 3-vuotiaiden ryhmässä enintään 21 paikalla olevaa lasta lyhytaikaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Läsnä olevat lapset jaetaan päivittäin pienryhmiin ennalta sovitusti. Ryhmissä toteutettava pedagogiikka on yhteisesti sovittua eli esim. kasvattajatiimin jäsenten yksilöiden kasvatusnäkemyksistä muodostetaan yhteiset kasvatuseriaatteen, joita kaikki tiimin jäsenet noudattavat työssään.

Perhepäivähoidon pedagogiikan johtajana toimii varhaiskasvatuksen aluevastaava. Hän käy tavoitteellisilla kotikäynneillä, käy kehityskeskustelut perhepäivähoitajien kanssa ja järjestää sekä ohjaa kuukausittaiset työkokoukset, joissa ohjeistaa hoitajia mm. Akaan vasun toteuttamisesta ja muista ajankohtaisista aiheista. Perhepäivähoitajilla on mahdollisuus vertaistukeen yhteisissä tapaamisissa. Perhepäivähoitajien varahoito on järjestetty hoitajan lähipäiväkotiin. Muutakin yhteistyötä hoitajan ja lähipäiväkodin välillä jatketaan edelleen.

Akaan kaupungilla ei ole omaa leikkipuisto- tai kerhotoimintaa, mutta kaupunki tukee Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallista toimintaa. Varhaiskasvatuslaki ja kaikki varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia asiakirjoja kaikkia varhaiskasvatustoiminnan järjestäjiä ja työntekijöitä kohtaan. Velvoittavuus asettaa tavoitteiden toteutumiselle omat vaatimuksensa. Niillä on vaikutusta mm. varhaiskasvatuksen johtamiseen, henkilöstön toimintaan, yleiseen toimintakulttuuriin, pedagogiikkaan, vasuprosesseihin, yhteistyöhön ja arviointiin.

Akaan vasun 2019 voimaantullessa esimiestyössä tullaan kiinnittämään erityistä huomiota uuden vasun velvoittavan sisällön ja muuttuneiden ohjeistojen kattavaan tiedottamiseen sekä henkilöstön ohjeistamiseen, sitouttamiseen, osaamistarpeiden kartoittamiseen ja täydennyskoulutukseen. Toimintakulttuurin muutostarpeita arvioidaan ja muutostoimenpiteitä toteutetaan yhdessä henkilöstön kanssa.

Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Siirtymiä lapsen virallisella kasvun ja oppimisen polulla on lapsen siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatusyksiköstä tai ryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sekä siirtyminen yksilöllisen tuen piiriin ja poistuminen tuen piiristä. Kaikista siirtymistä lapselle laaditaan Akaassa viranhaltijapäätökset ja käydään perheen ja henkilöstön väliset nivelpalaverit. Lapsen vanhemmille tarjottava ohjaus, tiedottaminen ja tuki ovat siirtymissä erityisen tärkeitä.

Lapsen siirtyessä Akaan kaupungin päiväkotiin, perhe voi valita vapaaehtoisen Tullaan tutuksi käynnin, jossa lapsen tulevan ryhmän kasvattaja tulee kutsuttaessa perheen kotiin tutustumaan

lapsen hänen omassa ympäristössään. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa aloittava lapsi käy aina ennen varhaiskasvatuksen alkua tutustumassa uuteen hoitopaikkaan ja kasvattajatiimiinsä tai hoitajaansa.

Lapsen siirtyessä ryhmästä tai yksiköstä toiseen lapselle ja hänen vanhemmilleen tarjotaan mahdollisuus uuteen yksikköön tai ryhmään tutustumiseen. Päiväkodeissa lapset mm. ulkoilevat päivittäin yhdessä kaikkien ryhmien kanssa ja lapset vierailevat ryhmissä tapaamassa toisiaan. Näin ollen ryhmäsiirrot muodostavat päiväkodeissa luontevan jatkumon pienten ryhmistä isompien ryhmiin.

Lapsen siirtyessä perhepäivähoidosta päiväkotiin, hoitaja käy lapsiryhmänsä kanssa tutustumassa lapsen uuteen ryhmään ja vanhemmille tarjotaan mahdollisuus uuteen ryhmään tutustumiseen lapsen kanssa useampaankin kertaan.

Lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen noudatetaan Akaassa yhteisesti sovittuja käytänteitä. Siirtymän organisoinnissa keskeisessä roolissa ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lapsen tuleva esiopettaja sekä koulujen rehtorit.

Jotta siirtymä olisi mahdollisimman helppo ja luonteva lapsille, esiopettajat järjestävät vuosittain huhti- toukokuussa tuleville esikoululaisille tutustumiskäynnit esiopetukseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja siirtää tiedot esiopetukseen siirtyvien lasten rakenteellisen tuen tarpeista varhain keväällä koulujen rehtoreille ja erityisopettajille, jotta lapsen tarvitsemiin lisäresursseihin voidaan varautua riittävän varhain ennen siirtymää.

Arvoperusta

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen arvoperustana ovat mm. lastensuojelu- ja varhaiskasvatuslain sekä velvoittavien vasujen mukainen laillisuus ja eettisyys. Arvoperustaan kuuluvat myös palvelujen tarkoituksenmukaisuus, ammatillisesti määriteltävä lapsen etu ja sen mukaan toimiminen, lapsen oikeus vuorovaikutukseen ja läheisyyteen, tarpeidensa tyydytykseen, hyvinvointiin, huolenpitoon, apuun ja suojeluun. Lapsella on myös oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi itsenään ja hänellä on oikeus osallistua ja vaikuttaa ikänsä, harkintakykynsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskeviin asioihin kehitystään ja turvallisuuttaan vaarantamatta. Lapsella on myös oikeus välttyä kaikenlaiselta kiusaamiselta tai syrjinnältä ja hänellä on oikeus tulla kaikkien taholta kohdelluksi hyvin, yhdenvertaisesti, oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti.

Akaan kaupungin varhaiskasvatus toteuttaa Opetushallituksen ja Akaan sivistystoimen määrittämiä arvoja ja strategisia päämääriä. Akaan kaupungin arvoja ovat turvallisuus, aktiivinen avoimuus ja vuorovaikutus, yhteisöllisyys, asukaskeskeisyys ja kestävä kehitys. Varhaiskasvatuksessa lapsi toimii leikin ja kasvun keskiössä. Lapsi kohdataan ainutkertaisena yksilönä, lapsi on pieni ihme niin perheelleen kuin varhaiskasvatukselle.

VIKSU AKAA – Akaan arvot leikin ja kasvun keskiössä on avattu kasvattajille käytännönläheisellä tavalla. Kasvattajat soveltavat, arvioivat ja kehittävät arvosisältöjä kokemuksistaan saadun tiedon perusteella.

Turvallisuus:	- Aikuiset havainnoivat ja tukevat suunnitelmallisesti lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä - Lapsia ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä, noudattamaan hyviä käytöstapoja ja ottamaan toiset huomioon. Lapsilla on yhteiset säännöt. - Aikuiset puuttuvat kiusaamislanteisiin ja takaavat lapsen psyykkisen ja fyysisen turvallisuuden On turvallista kun mä saan olla sylissä tai pitää aikuista kädestä.
Yhteisöllisyys:	- Päivittäinen ohjelma mahdollistaa lasten yhteisen, omaehtoisesti syntyvän toiminnan. Lapsilla on toimintaa erikokoisissa ja erilaisissa ryhmissä. - Leikki on lähtökohtainen toimintamuoto oppimisessa. Lapsilla on mahdollisuus valita toimintoja ja tehtäviä sekä tutkia, kokeilla ja tehdä heitä kiinnostavia asioita yhdessä Mun kaverit ja mun aikuiset
Aktiivinen avoimuus ja vuorovaikutus:	- Lasten ja vanhempien on mahdollista tutustua varhaiskasvatuspaikkaan ennen hoitosuhteen alkua. Tullaan tutuksi-käynnit - Vanhemmille tiedotetaan asioista säännöllisesti ja kuullaan varhaiskasvatuksen sisältöön ja sen kehittämiseen liittyvissä asioissa. - Vanhemmille tarjotaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. - Lapsen etu ja lapsen mielipiteen kuuleminen ja huomioiminen on kaiken lähtökohta. Kiva kun jutellaan yhdessä ja mä saan kertoa mistä tykkään.
Asukaskeskeisyys:	- Tuemme toistemme yhteistä ymmärrystä lapsen eduksi. Kehu lapsi päivässä. - Lähipalveluperiaate ja lähiympäristö korostavat lapsen asuialueen merkitystä lapsen kasvualustana - Retkillä lapsi oppii lähialueen luonnosta, kokee elämyksiä ja yhteenkuuluvaisuutta Mun naapurissa asuu mun kaveri ja me leikitään yhdessä.
Kestävä kehitys:	- Lapset ulkoilevat päivittäin ja harrastavat liikuntaa, mutta heillä on mahdollisuus myös lepoon. - Innostetaan lasta tutkimaan, maistamaan, kokemaan Sapere – ruokakasvatusmenetelmän kautta makujen rikkautta ja oppimaan terveelliset ruokatottumukset. - Lapsi oppii kierrättämään ja toimimaan ekologisesti. Hän tottuu harkittuun lelu – ja tavaramäärään ja rakentaa leikkinsä luovasti. Me kerättiin roskaa. Miks joku heittää niitä luontoon?

Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetty oppimiskäsitys on valtakunnallisesti hyväksytty ja teoriataustaltaan perusteltu. Akaan kaupungissa valtakunnallista oppimiskäsitystä toteutetaan sellaisenaan ilman paikallisia tarkennuksia. Varhaiskasvatuksen esimiehet ja tiiminvetäjät varmistavat, että kaikki työntekijät toimivat Akaan vasun mukaisesti siten, että lapsen aktiivinen toimijuus ja osallisuus sekä omiin asioihinsa vaikuttaminen mahdollistuvat. He varmistavat, että lapsi voi harjoitella ja oppia monipuolisesti erilaisia taitoja, ilmaista ja toteuttaa itseään ominaisilla tavoillaan, olla osallisena ryhmänsä toiminnoissa ja vaikuttaa omaan arkeensa niin, että monipuolinen leikki toteutuu joka päivä.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatus määritellään kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka. Pedagogiikka painottuu eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa ja eri toimintamuodoissa. Akaan varhaiskasvatuksessa toteutettavassa pedagogiikassa käytäntöjen taustalla on varhaiskasvatuksen teorial tietoon perustuvat käytännöt ja ratkaisut. Uuden vasun ja muiden ohjeistojen myötä toimintoja monipuolistetaan ja toteutettavaa pedagogiikkaa edelleen yhdenmukaistetaan.

Pedagogiikkaa suunnitellaan systemaattisesti ja asetetaan pedagogisia tavoitteita tulevaisuuteen. Pedagoginen johtaminen on jaettua johtamista. Akaassa varhaiskasvatusjohtaja ja aluevastaavat mm. seuraavat varhaiskasvatuksen valtakunnallista kehitystä, suunnittelevat ja linjaavat pedagogiikkaa ja tulevia toimintoja, arvioivat toteutunutta ja kehittävät eli asettavat pidemmän tähtäimen tavoitteet varhaiskasvatuksen kokonaisuudelle, johtavat ja tukevat henkilöstöä muutoksissa. Käytännön toteutus suunnitellaan yhdessä päiväkotien johtajien ja erityisopettajien kanssa.

Päiväkodin johtajat johtavat yksikkönsä pedagogiikkaa. Päiväkodin johtaja, alueen erityisopettaja ja ryhmien opettajat yhdessä suunnittelevat yleisen, tehostetun ja erityisen tuen toimenpiteitä kunkin ryhmän lasten tarpeiden mukaisesti. He tukevat ja ohjeistavat henkilöstöä vasun mukaiseen pedagogiseen työhön. He yhdessä vievät linjaukset käytäntöön, arvioivat toteutettua pedagogiikkaa, kehittävät päiväkotien pedagogista toimintaa, havainnoivat päiväkodeissa vasujen edellyttämän varhaiskasvatuksen toteutumista niin yksittäisen lapsen kuin ryhmien osalta.

Kasvattajatiimien vetäjät eli varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat lapsiryhmänsä toiminnan suunnittelusta, ryhmissään toteutettavasta pedagogiikasta ja näiden toteutumisesta, toiminnan ja pedagogiikan arvioinnista ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen koko henkilöstö sitoutuu toimimaan paikallisen vasun, varhaiskasvatuksen johdon ja ryhmänsä opettajan linjaaman pedagogiikan mukaisesti sekä ottamaan osaa pedagogiikan kehittämiseen mm. osallistumalla pedagogisiin keskusteluihin, lasten havainnointiin ja havaintojen dokumentointiin. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin uudistamista jatketaan edelleen Akaan vasun mukaisesti. Muutos edellyttää varhaiskasvatuksen johdolta muutostarpeiden arviointia ja sen edellyttämiä toimenpiteitä.

Perhepäivähoidossa esimiehen käymät tavoitteelliset kotikäynnit ovat osa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen ohjaavaa toimintaa sekä arviointia. Perhepäivähoidon aluevastaava vie kaupungin yhteisiä pedagogisia linjauksia ja teemoja hoitajien käsiteltäviksi ja varmistaa perhepäivähoitajien osallistumisen jatkuviin pedagogisiin keskusteluihin, kotonaan toteutettavan pedagogiikan arvioimiseen ja kehittämiseen.

Laaja-alainen osaaminen

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen kaikki kasvattajat vahvistavat lapsen itsetuntoa ja identiteetin kehittymistä mm. tutustumalla kunkin lapsen vahvuuksiin, kannustamalla, ohjaamalla ja tukemalla lasta hänen tarpeidensa mukaisesti. Lapselle opetetaan hyviä vuorovaikutus- ja yhteisöllisyyden edellyttämiä taitoja kuten itsesäättelyä, ikänsä mukaisia oikeuksia, velvollisuuksia, sääntöjen noudattamista, vastuunottoa, toisten huomioon ottamista sekä valintojen ja päätösten tekemistä sekä näiden seurauksia. Lapsilla on myös ikään ja kehitystasoon sidottuja oppimisen tarpeita, jotka lisääntyvät esiopetusikää lähestyttäessä. Henkilöstö opettaa lapsille näitä taitoja sekä antaa lapsille mahdollisuuksia toistuvasti ja riittävästi harjoittaa näitä taitoja ennen kouluikää.

Lapsen erilaisia toiveita, aloitteita ja erilaisia mielipiteitä arvostetaan ja ne otetaan resurssien mukaan huomioon käytännön toiminnoissa. Nämä taidot lisäävät lapsen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omiin asioihinsa.

Akaan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään käytössä olevia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, sovelluksia ja pelejä. Päiväkodeissa on jokaista ryhmää varten älypuhelin sekä siirrettävä tietokone, joiden avulla vasujen edellyttämää mediakasvatusta voidaan toteuttaa.

Päiväkotiryhmiin hankitaan myös tablettilaitteita henkilöstön ja lasten käyttöön. Lasten omia laitteita ei varhaiskasvatuksessa käytetä. Henkilöstöä koulutetaan teknisten laitteiden ja sovellusten käyttöön ja lapsia opastetaan niiden käytössä lasten kehitystason mukaisesti. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään tiedottamisessa ja opetuksessa erilaisten sovellusten ja oppimispelien muodossa.

Laaja-alainen osaaminen - teeman alla käsitellään mm. termien tieto, taito, arvot, asenteet ja tahto merkityksiä, ajattelua ja oppimista, vuorovaikutustaitoja, tarkkaavuuden suuntaamista, ongelmanratkaisua, itsenäistymistä, hyviä tapoja, itsestä huolehtimista, osallistumista, mielipiteiden ilmaisua, toisten huomioon ottamista ja harjoitellaan lapselle tarpeellisia arjen taitoja. Tässä Akaan kaupungin vasussa myöhemmin käsiteltävien oppimisen alueiden sisältöjen harjoittelu tukee lasten laaja-alaisen osaamisen hallintaa.

Akaan varhaiskasvatuksen palvelulupaus

Huomaa hyvä!

Päivän juttu on huomaa hyvä! Tässäpä meille tiedon jyvä:

Aamun iloinen tervehdys on päivän paras aloitus.

Kurjalta tuntuu katsella sitä, joka kulkee otsa kurtulla.

Tärkeä on kehon kieli, iloinen ja hyvä mieli.

Töihin on aina kiva tulla, joskus nauttia yhdessä kahvipulla.

Omat murheet jää taka-alalle, kun astut työpaikan ovelle.

Puhelin ei silloin saa häiritä, kun toimit omassa ryhmässä.

Tiimissä on joskus haastavaa, kun omaa ajatusta kuulluksi et saa.

Silloin alas istukaa, yhdessä nyt pohtikaa,

kas keskustelut avoimet luovat linjat yhteiset.

Luottamus ja innostus ovat hyvän tiimin perustus!

Lasta katso lempeästi, syliin ota lämpimästi.

Kannustusta muista antaa, se häntä pitkälle elämässä kantaa!

Huomaa aina hyvät puolet, pienempiä on silloin huolet.

Kun me kouluun lähdettiin ja tämä ammatti valittiin,

näkemyks on meillä sama. Lapset ovat voimavara!

Pirjo Nenonen 2016

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista

- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta

suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁷⁵

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

⁷⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁷⁶ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁷⁷. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁷⁷ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷⁸. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

⁷⁸ Varhaiskasvatuslaki 10 §

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁷⁹. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

⁸⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁸¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁸².

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁸³

⁸² Varhaiskasvatustilain 7 ja 22 §

⁸³ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Akaassa kuten kaikkialla varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti vuorovaikutuksen kautta muotoutunut tapa toimia. Toimintakulttuurissa yhteinen toiminta-ajatus, asetetut tavoitteet ja henkilöstön sitoutuminen näihin näkyvät arjen käytännöissä. Jo aiempi vasu toi esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutostarpeen, joten muutostoimia jatketaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittu toimintakulttuurin muutos sisältyy velvoitteisiin. Tarvittava toimintakulttuurin muutos edellyttää tietoista pedagogiikan ja varhaiskasvatustoiminnan havainnointia, toimintojen vaikutusten pohdintaa, sen myönteisten vaikutusten vahvistamista ja ei-toivottujen piirteiden tunnistamista ja korjaamista.

Henkilöstön tietoinen tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa kaikkien varhaiskasvatuksen piirissä toimivien kanssa välittyä mallina lapsille. Tavoitteita tukeva toimintakulttuuri on laatutekijä ja se luo parhaat edellytykset lasten hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatuksen johdon tehtävänä on luoda edellytykset varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutokselle, arvioinnille ja kehittämiselle.

Muutosjohtaminen edellyttää mm. selkeää tavoitteiden asettamista, pedagogista osaamista, käytäntöjen havainnointia, dokumentointia, selkeää palautekulttuuria, muutokseen johtavia toimenpiteitä ja erilaisia kokeiluja. Muutokset toteutetaan vasuihin kirjattujen arvojen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen esimiesten, erityisopettajien ja päiväkotien henkilöstön tehtäväkuvat on uudistettu, esimiehille ja erityisopettajille on laadittu tehtäväluettelot v. 2018 ja vuosikellot v. 2019. Vuosikellojen sisältöä ja toteutumista arvioidaan, tarvittavat muutokset tehdään arvioinnin yhteydessä. Perhepäivähoitajien tehtäväkuva tarkistetaan syksyllä 2019. Kaikkien työntekijöiden vahvuuksia ja osaamista hyödynnetään. Tavoitteena on suunniteltu ja hallittu muutos sekä oppivat yhteisöt, jossa niin lapset kuin kasvattajatkin opettelevat ja oppivat uusia toimintatapoja ja käytäntöjä. Pedagogiikkaa sekä henkilöstön toimintoja on ohjeistettu entistä enemmän. Varhaiskasvatuksessa on toteutettu Karvin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) mukainen henkilöstökysely v. 2019, jonka tuloksia hyödynnetään henkilöstöjohtamisessa.

Varhaiskasvatuksen esimiehet ja erityisopettajat ovat käyneet vuoden mittaisen Palveleva johtajuus koulutuskokonaisuuden vahvistaakseen ja tukeakseen omaa johtajuuttaan. Varhaiskasvatukselle on luotu säännölliset kokoontumiskäytännöt, joita jatketaan. Esimiesten keskinäiset tapaamiset toteutuvat jatkossakin parin viikon välein, esimiesten ja erityisopettajien tapaamiset noin kuukauden välein. Päiväkotien viikkopalaverit toteutuvat lähes viikoittain,

tiimitapaamiset vähintään kahden viikon välein ja pedagogiikan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen tarkoitetut pedatiimien tapaamiset kuukausittain.

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Henkilöstöltä edellytetään varhaiskasvatuksen tiedon laajaa hallintaa ja ammatillisuutta. Ammatillisuuteen liittyy työn maailman ja tavoitteiden erottaminen yksilön sisäisestä maailmasta ja yksityiselämästä. Työllä on omat rakenteensa, tavoitteensa, yhteisöllisyys-, ja osaamisvaatimuksensa. Tieto oman perustehtävän sisältämisestä työtehtävistä sekä taidot ja tahto tehdä tehtävänsä mahdollisimman hyvin päivittäin hyvässä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa takaavat hyvän työilmapiirin, joka välittyy lapsille ja huoltajille.

Ammatillisuus voidaan jakaa neljään tasoon, joiden osatekijöitä ovat asiakkaat, työntekijä itse, työyhteisö ja ammattiyhteisö. Varhaiskasvatuksen välittömiä asiakkaita ovat lapset, heidän huoltajansa sekä lähipiirinsä. Ammatillisuus edellyttää henkilöstöltä laaja-alaista osaamista eli henkilöstön tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon tulee olla työn edellyttämällä tasolla. Varhaiskasvatuksessa työskennellessä ammatillisuus on erityisen tärkeää, koska oma toimintamalli toimii arjessa mallina lapsille, heidän perheilleen sekä koko yksikön henkilöstölle.

Hyvässä asiakastyössä työntekijän asiakaspalveluhenkisyys, asiakkaan ja työntekijän molemminpuolinen arvostus, kunnioitus ja keskinäinen tuntemus ovat onnistumisen kannalta olennaisia. Ammatillisuus edellyttää työntekijältä oman työn itsearviointia, reflektointia ja jatkuvaa itsensä kehittämistä. Oppiva organisaatio mahdollistaa sekä lasten että henkilöstön kokeilut, harjoittelut ja jatkuvan oppimisen. Työyhteisötasolla ammatillisuus sisältää mm. palautteen antamisen ja vastaanottamisen sekä saadun palautteen mukaisen työssä kehittymisen. Ammattiyhteisön tasolla ammatillisuus sisältää mm. lakien ja muiden ohjeistojen noudattamisen, eettisyyden ja solidaarisuuden työyhteisöä kohtaan. Ammatillinen osaaminen, asiantuntijuus omissa työtehtävissä ja näiden kehittämistarpeiden arviointi kuuluvat myös ammatillisuuteen.

Varhaiskasvatuksen opettajilla on kokonaisvastuu ryhmänsä toiminnan suunnittelusta, pedagogiikasta sekä näiden toteutumisen arvioinnista ja kehittämisestä, johon tarvittava suunnittelu-aika turvataan opettajille yksiköiden sisäisillä järjestelyillä kuten henkilöstön siirroilla ryhmästä toiseen. Opettajan laatimat suunnitelmat ohjaavat muiden ammattiryhmien pedagogisen työn suunnittelua ja toteutusta.

Varhaiskasvatuksen suunnittelun painopiste on siirtynyt ennalta tehdystä toimintojen ja tapahtumien vuosisuunnittelusta ajan edetessä kehkeytyvien lasten vasujen ja ryhmävasun, pedagogisen toiminnan tavoitteiden asettamisen ja käytännön toteuttamisen suunnitteluun, lasten havainnointiin, havaintojen dokumentointiin, pedagogisen toiminnan toteutumisen arviointiin ja kehittämiseen. Pelkästään tämä aiheuttaa toimintakulttuurin muutoksia, joihin koko henkilöstön tulee sitoutua.

Lasten aktiivisen toimijuuden ja osallisuuden toteutuminen edellyttää kasvattajilta oppimiskäsityksen syvää ymmärrystä, lasten toimijuuden ja osallisuuden hyväksymistä sekä muutosta kasvattajan omiin ja tiimin vakiintuneisiin toimintamalleihin. Kasvattajilta edellytetään

ryhmän pedagogiikan ja pedagogisten toimintojen suunnittelutaitoja. Lasten kanssa toteutettavan toiminnan suunnittelu muuttuu kasvattajan omien ideoiden, yksittäisten tuokioiden ennako suunnittelusta ja lapsille valmiiksi annetun mallin mukaisesta toteutuksesta lasten kanssa yhdessä suunniteltuun ja ideoituun toimintaan siten, että paikallinen vasu toteutuu.

Lasten toimijuuden, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen edellyttää sitä, että kasvattajat luovuttavat ohjausvaltaansa sekä toimintojen suunnittelu- ja toteutusvastuuta enemmän lapsille. Lapset päättävät, aloittavat ja kehittävät enemmän tekemisiään. Olennaista lasten ohjauksessa on kasvattajien johdonmukaisuus ja pedagogisesti hyväksyttävät perustelut tehtäville ratkaisuille ja toteutuksille. Mm. ryhmän säännöt luodaan mahdollisimman pitkälle lasten kanssa yhdessä. Vähäisten sääntöjen tulee olla mm. perusteluja, arkea helpottavia ja turvallisuutta takaavia.

Itselleen mielekkään tekemisen kautta lapset rakentavat taitojaan ja oppimistaan mielenkiintonsa suuntaan. Lasten annetaan harjoitella, pohtia, kokeilla, tutkia asioita ja ilmiöitä riittävän paljon, että he itse oivaltavat mm. esineiden käyttötarkoituksia, asioiden yhteyksiä ja merkityksiä eli lapset oppivat oppimaan. Näin toimien kasvattajan sanallinen ohjaus ja valmiiden vastausten tarjoaminen automaattisesti vähenee ja kasvattajat voivat kiinnittää enemmän huomiota lasten oppimisprosesseihin, niiden dokumentoimiseen ja tukea tarvitsevien lasten lähiohjaamiseen.

Vasujen toiminnalliset tavoitteet toteutuvat parhaiten pienryhmätoiminnassa niin sisä- kuin ulkotiloissa. Tämä edellyttää henkilöstöltä mm. uudenlaista asennetta, työn vuorottelua ja rytmittämistä. Käytäntöjen muutoksilla varmistetaan pienryhmien paremmat toimintaedellytykset, mm. yhden pienryhmän ulkoillessa toiset pienryhmät voivat käyttää sisätiloja vapaammin, naapuriryhmän kanssa voidaan ajoittain vaihtaa ryhmätiloja ja leluja, jolloin lapsille avautuu uusia mielenkiinnon kohteita ja leikkimahdollisuuksia. Päivittäisen pienryhmätoiminnan hyvä toteutus vaatii henkilöstöltä tietoista suurryhmätoiminnan purkamista, ison ryhmän jakamista useaan kertaan päivän aikana sekä taitoja että halua ohjata pienryhmiä ja tehdä ryhmää koskevia päätöksiä yksin tiimitoiminnan kärsimättä. Tiimin toteuttamien pedagogisten toimintojen suunnittelulle varataan riittävä ja säännöllinen keskusteluaika.

Kasvattajat valvovat, että toiminta on edelleen turvallista, hallittua, suunnitelmallista ja tavoitteellista. Jokaisen lapsen jatkuvasti muuttuvat mielijohteet eivät ole toimintojen perusteena, vaan lasten kanssa pienryhmissä suunnitellaan ja toteutetaan pidempijänteistä, paikallisen vasun sisältöjen mukaista toimintaa siten, että enemmistö lapsista kokee voineensa vaikuttaa toimintoihin vahvuksiensa ja mielenkiintonsa mukaisesti. Lasten vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet eroavat toisistaan suuresti. Vapaan toiminnan aikaan jokaisen lapsen toiveita toiminnoista toteutetaan, jolloin kaikkien lasten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia vahvistetaan.

Kasvattajien tehtävänä on etsiä jokaisen lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet ja sitä kautta löytää jokaiselle lapselle mielekästä tekemistä, jolloin lasten mahdollinen rauhattomuus tai käytöshäiriöt vähenevät toiminnan muuttuessa häiritsevästä liikehännästä ja jatkuvasta

toiminnasta toiseen siirtymisestä tarkoituksenmukaiseen ja kehittävään toimintaan. Siirtymätilanteissa lasten toistuvien odottelujen sijaan lapset saavat siirtyä suoraan seuraavaan vaiheeseen ilman jonottamista tai odottelua.

Kaikkien lasten ei tarvitse tehdä samoja toimintoja samaan aikaan, annetun mallin mukaisina vaan suunnitelmat elävät yhteisten ideoiden mukaisesti, mutta kuitenkin suunnitellusti siten, ettei toiminta ole ennakoimatonta tai rauhatonta henkilöstön tai lasten näkökulmasta. Toiminta on lapsilähtöistä ja kasvattaja johtoista, tavoitteena on oppiva yhteisö, jossa kaikki osapuolet tutkivat ja ihmettelevät eri ilmiöitä, opettelevat ja oppivat uutta joka päivä.

Myös kasvattajat ovat aktiivisia toimijoita, vaikuttajia ja kokeilijoita. Kasvattajat varmistavat lasten hyvinvoinnin, kehityksen, oppimisen ja että toiminta täyttää pedagogisen toiminnan ehdot. He johtavat ja ohjaavat pedagogista toimintaa, toimivat lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä, ovat lasten saatavilla ja läsnä tilanteissa, huomioivat lasten herkkyyksikaudet eli parhaat ajankohdat tietyn taidon oppimiselle. He auttavat lasta hänen tukitarpeissaan, auttavat kokeilemaan ja onnistumaan, tukevat lasten yrityksiä, ideoita ja rikastuttavat lasten toimintoja tuomalla uusia materiaaleja, välineitä tai näkökulmia eri toimintoihin, opettavat lapsille uusia tietoja ja taitoja siten, että paikallisen, yksittäisen lapsen ja ryhmävasun edellytykset toteutuvat.

Akaan varhaiskasvatukseen kehitetään välineitä, jotka mahdollistavat kokonaisuuden, yksiköiden ja tiimien sisäisen työn arvioinnin sekä yksittäisen kasvattajan työn itsearvioinnin ja sitä kautta pedagogiikan kehittämisen. Valtakunnallinen Koulutuksen arviointikeskus KARVI on luvannut tuottaa arviointivälineitä kunnille, jotka otetaan kattavasti käyttöön niiden valmistuttua.

Henkilöstön ammatillisen osaamisen tasoa sekä lisä- ja täydennyskoulutuksen tarvetta arvioidaan ja koulutukseen varataan lisäresursseja. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutos edellyttää myös asiakkaiden osallisuuden lisäämistä. Asiakkaat ja muut yhteistyötahot voivat antaa varhaiskasvatukseen palautetta monin tavoin mm. nettisivujen kautta. Sekä lapset että heidän vanhempansa otetaan mukaan toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen. Moniammatillista arviointia ja kehittämistä tehdään systemaattisesti kevätkaudella toteutettavien tapaamisten kautta.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Akaan varhaiskasvatuksen fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset, kognitiiviset ja teknologiset leikki- ja oppimisympäristöt rakennetaan, niitä arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen esimiesten, henkilöstön ja lasten kanssa yhdessä lasten kehitystaso, kyvyt ja osallistumisen mahdollisuudet huomioiden.

Kasvattajat valvovat, että oppimisympäristöt, materiaalit ja välineet ovat lapsille sopivia, turvallisia, terveellisiä, kehittäviä, monipuolisia, vuorovaikutusta edistäviä ja että ne mahdollistavat eri ilmiöiden tutkimisen ja monitasoisen opettelun ja erilaiset kokeilut.

Oppimisympäristöjen tulee olla muunneltavia, mahdollistaa eri tavoin toteutettavan pienryhmätoiminnan, leikki- ja työrauhan, lyhyt- ja pitkäkestoisen leikin mm. projektiluontoisena sekä monipuolisen liikunnan niin sisällä kuin ulkona. Valtakunnallisten liikuntasuositusten mukaan lapsen tulisi liikkua kolmisen tuntia päivässä niin sisällä kuin ulkona vastuun ulkoilusta jakautuessa kotien ja varhaiskasvatuksen tai koulun kesken. Varhaiskasvatusyksiköiden piha- ja lähialueita hyödynnetään entistä enemmän ja monipuolistetaan lasten liikuntaa mm. lisäämällä ohjattua ulkoliikuntaa, leikkejä ja joukkuepelejä sekä lisäämään retkiä lähiympäristöön.

Monipuolisuutta oppimisympäristöihin tuodaan kalusteita, välineitä, leluja ja materiaaleja kierrättämällä, niitä ryhmien välillä vaihtamalla ja keksimällä välineille uusia käyttökohteita. Päiväkotiryhmien samoin kuin perhepäivähoitokotien oppimisympäristöt voivat hyvinkin poiketa toisistaan mm. lasten mielenkiinnon kohteiden ja käytössä olevien resurssien tai luovien ideoiden mukaisesti.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Päivittäiset tapaamiset lasten huoltajien kanssa ovat varhaiskasvatuksen voimavara ja yhteistyön ydin. Lasten huoltajien osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia lisätään mm. vuosittaisten kattavien asiakaskyselyjen kautta, keskustelemalla asioista päivittäisten tapaamisten ja vanhempainiltojen tai –varttien aikana ja keräämällä palautteita, joita huoltajilta on tullut melko vähän.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa lasten huoltajien kanssa tavataan päivittäin lasten tuonti- ja hakutilanteissa, puheluin ja sähköpostin välityksellä. Varhaiskasvattajien tehtäviin kuuluu tiedottaa jokaisen lapsen päivän kulusta päivittäin sekä olennaiset asiat lapsen kehityksen ja oppimisen edistymisestä säännöllisesti. Huoltajien toiveet siitä, miten henkilöstö kertoo lapsen päivän, kehityksen tai oppimisen edistymisestä vaihtelevat suuresti. Joku haluaa tarkkaa tietoa päivittäin, jollekin riittää suuripiirteinen ja harvoin toistuva keskustelu. Henkilöstöltä vaaditaankin tarkkaa silmää ja sensitiivisyyttä aistia kunkin huoltajan toiveet vuorovaikutuksesta. Myös huoltajilta toivotaan avointa keskustelua riittävästä tiedottamisen tavasta ja tasosta.

Päiväkotien työaikajärjestelmän vuoksi lapsen ottaa aamulla vastaan toinen työntekijä ja iltapäivällä toinen luovuttaa lapsen hakijalle. Olennaiset tiedot lapsen päivän kulusta siirretään hakijalle. Ryhmien suunnitelmista ja toiminnoista laaditaan erilaisia tiedotteita jaettavaksi huoltajille. Osa tiedottamisesta tapahtuu sähköpostin kautta. Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen ohjelmistotuottaja kehittää parhaillaan interaktiivista viestintävälinettä varhaiskasvatukseen, joka otetaan Akaan käyttöön sen valmistuttua.

Akaan varhaiskasvatuksessa monialaista yhteistyötä tehdään lasten vanhempien, esiopetuksen sekä näiden varhaiskasvatus- ja kerhotoiminnan, Norlandia päiväkotien, lastenneuvolan sekä

muun terveydenhuollon, sosiaalityön, lastensuojelun, perhekeskuksen, ruokahuollon, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä kirjastojen kanssa joko suoraan henkilöstön tai erityisopettajan välityksellä.

Monialaisten yhteistyön tavoitteet ovat lasten hyvinvoinnin lisääminen yhteisen tiedon kautta. Yhteistyön tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan vuosittain. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on ensisijaisesti turvata lapsen turvallisuus, terveys ja hyvinvointi. Lapsille tarjotaan mm. päivittäin terveellistä ja tasapainoista ravintoa, monipuolista liikuntaa niin sisällä kuin ulkona sekä vastataan lapsen yksilöllisiin tukitarpeisiin.

Akaan varhaiskasvatuksen kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy-suunnitelma

Kiusaaminen on vakava, vahingollinen ja usein salassa tapahtuva ilmiö. Yksittäiset lapsen kohdistuvat kielteiset teot eivät ole kiusaamista. Kiusaamisen kohteeksi joutunut lapsi on toistuvasti toisen tai usean lapsen tekemien kielteisten tekojen kohteena, joista johtuen kohteena oleva lapsi voi kokea itsensä muita huonommaksi, uhatuksi, arvottomaksi tai torjutuksi.

Kaikki lapset tarvitsevat myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia ja vertaisryhmän hyväksyntää. Kasvattajat antavat lapsille kannustavaa palautetta hyvästä käyttäytymisestä, jolloin jokainen lapsi tietää, miten hänen toivotaan käyttäytyvän ja lapsi pystyy tarvittaessa korjaamaan käytöstään. Kasvattajat havainnoivat lasten toimintaa jatkuvasti. Havainnoinnin kautta kasvattajat pystyvät muuttamaan mm. lasten leikin kulkua ja leikkirooleja siten, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet leikkiä arvokkaissa rooleissa eikä kukaan leiki haluamattaan toistuvasti yksin.

Lasten leikeistä ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta tehtyjä havaintoja dokumentoidaan. Dokumenttien kautta lasten sosiaalinen käyttäytyminen tehdään näkyviksi ja tarvittaessa dokumentteja käytetään tukena ristiriitatilanteiden selvittelyssä.

Lasten kanssa keskustellaan hyvästä vuorovaikutuksesta ja ystävyydestä toistuvasti vuoden aikana. Lapsiryhmän säännöt laaditaan lasten kanssa yhdessä ja säännöt sisältävät toimintaohjeet ristiriita- ja kiusaamistilanteisiin. Sääntöjä kerrataan tarpeen mukaan toistuvasti.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ei sallita missään muodossa. Kiusaamisen ehkäisy toteutuu opettamalla lapsille mm. positiivista puhetapaa, toisten huomioon ottamista ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Lapsille opetetaan myös rakentavaa käyttäytymistä ristiriitatilanteissa, nähdyn tai itse koetun riitatilanteen etenemisen ja oman osuuden kertomista toden mukaisina.

Kasvattajien velvollisuus on puuttua välittömästi kaikkiin lasten välisiin ristiriitoihin ja selvittää kummankin osapuolen näkökulmat tasavertaisesti. Puuttumisen tavoitteena on estää riitatilanteiden toistuminen ja kehittyminen kiusaamiseksi.

Kiusaamisen muotoja ovat fyysinen (esim. lyöminen, potkiminen, nipistely), sanallinen (esim. nimittely, haukkuminen) ja psyykkinen kiusaaminen (esim. ilveily, uhkailu, poissulkeminen).

Kiusaaminen koskettaa koko lapsiryhmää, ryhmän jokaisella lapsella on kiusaamisen mahdollistava rooli: Ulkopuolinen ei ota osaa kiusaamiseen, avustaja osallistuu kiusaamiseen auttamalla kiusaajaa, vahvistaja ylläpitää kiusaamista mm. nauramalla, puolustaja on kiusatun puolella.

Kiusaamistilanteiden selvittäminen on kasvattajien vastuulla. Lasten välisissä ristiriidoissa ja kiusaamistilanteissa avoin ja luottamuksellinen keskustelu kyseisten lasten huoltajien kanssa on olennaisen tärkeää. Huoltajille kerrotaan ryhmän säännöistä ja ristiriitatilannetta selvitettyä huoltajille kerrotaan kasvattajien havainnoista tehtyjen dokumenttien pohjalta.

Vertaissovittelumalli eli Mini Verso osana kiusaamisen ehkäisyä

MiniVerso on kehitetty osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen oikeuksien ja osallisuuden vahvistamiseksi ristiriitatilanteissa. MiniVerso on systeeminen toimintamalli, jonka avulla kasvattaja auttaa lapsia mallin mukaisesti löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa. Lasta ei leimata pikaistuksissa tehdyn käyttäytymisen pohjalta vaan lasta kuunnellaan arvostavasti oman näkemyksensä ja ristiriidan ratkaisun asiantuntijana.

Kasvattajan sovittelevan työotteen tavoitteena on edistää lasten toimijuutta, elämän taitoja ja vaikutusmahdollisuuksia. Lapsille selvitetään, että rakentavaa ristiriitatilanteiden ratkaisua voidaan oppia harjoittelun kautta. Ristiriidat ja erimielisyyksien ratkaiseminen on pikemminkin arkinen oppimistilanne kuin ikävä välikohtaus. MiniVerso opettaa lapselle sovittelevaa käyttäytymistä ja riitatilanteiden jälkeen tarjoaa lapselle mahdollisuuden muuttaa toimintaansa rakentavammaksi. Sovittelun taito vaatii lapselta sekä aikuiselta harjoittelua ja toistoja.

Akaan varhaiskasvatuksen henkilöstö koulutetaan MiniVerso- mallin ja sen sisältämän puhepiirityöskentelyn käyttöön. Kaikille varhaiskasvatuksen 5 – vuotiaille tarjotaan myös MiniVerso- koulutus, jonka suorittamisesta tehdään merkintä lapsen omaan Hyvinvointi CV:een.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia

kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsille tarjotaan mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan

toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tukee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja ehytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan

irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁸⁴ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

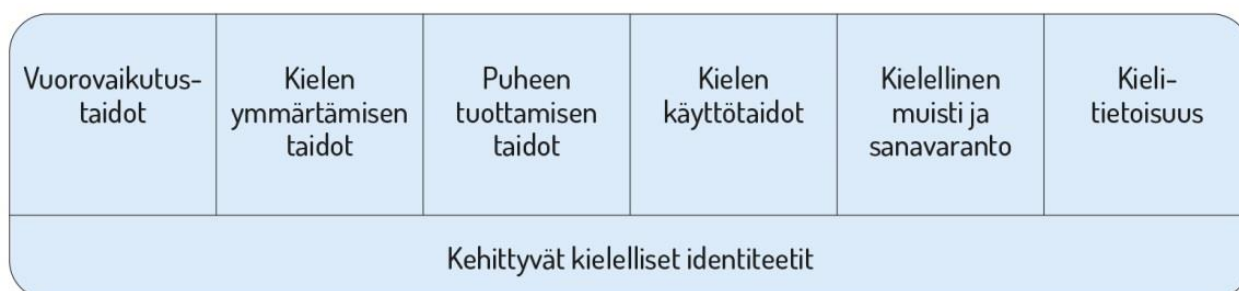
Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten

⁸⁴ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä

tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia

tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystäväyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla

niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamisesta sekä siinä tarvittavien taitojen harjoitteluun. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteen vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia

ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja hyödynnetään siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön suunnittelee päivän rakenteen, sisä- ja ulkoympäristön sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineet asetetaan lasten saataville ja käytettäväksi myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁸⁵ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88-89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁸⁶. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen

⁸⁶ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai –kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on

järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädettyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kielenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat Akaan varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogikkaa ja pedagogista toimintaa. Uudenmuotoiset varhaiskasvatussuunnitelmat tulivat voimaan v. 2017. Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui vuosina 2016 ja 2017 seudulliseen Uusi vasu- uusi toimintakulttuuri hankkeeseen ja koko varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui hankkeeseen liittyviin seudullisiin koulutuksiin. Varhaiskasvatuksen esimiehet ovat osallistuneet v. 2019 vasuun liittyviin koulutuksiin ja uudistuksia on läpikäyty Akaan Vasu 2019- työryhmässä.

Lasten yksilölliset vasut toimivat ryhmävasujen muodostamisen pohjana. Lasten vasuissa ja ryhmävasussa tavoitteet asetetaan henkilöstön toteuttamalle pedagogiselle toiminnalle. Ryhmävasuihin vaikuttavat myös mm. kunkin ryhmän lasten ikäkaudet, kehitysvaiheet, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, paikalliset ja vuodenaikojen mukaan vaihtuvat toimintamahdollisuudet. Ryhmävasujen muodostaminen on ajan etenemisen ja mm. lasten mielenkiinnon kohteiden muuttumisen, lasten kehityksen ja oppimisen mukaan kehittyvä prosessi. Näin ollen ryhmävasuja ei laadita paketteina puoli- tai vuosittaisena toimintas suunnitelmana, vaan niitä kehitetään esimerkiksi kuukausittain.

Lapsen sekä ryhmävasujen sisältöjä, tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan varhaiskasvatuksessa jatkuvasti. Henkilöstön työn vertais- ja itse arviointiin kehitetään välineitä. Vasujen sisällöt yhtenäistävät varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa niin valtakunnallisesti, kunnallisesti kuin yksiköittäinkin. Toisaalta lasten vasuista muodostuva ryhmävasut perustuvat pääosin ryhmän lasten kiinnostuksen kohteisiin ja lasten oppimisen ja tuen tarpeisiin.

Oppiva ja hyvinvoiva lapsi tarvitsee hyvään kehitykseensä monenlaista toimintaa. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa varhaiskasvatuksen arjessa lapsen leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, itsensä ilmaiseminen, osallistuminen, kokeminen ja asioiden monipuolinen, toistuva opetteleminen lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Henkilöstön tulee sitoutua mm. systemaattiseen lasten havainnointiin, havaintojensa dokumentointiin, lasten yksilöllisten valmiuksien ja vahvuuksien sekä mielipiteiden, ideoiden ja toimintahalun tukemiseen.

Akaassa päiväkotihoito on yleisin toimintamuoto, perhepäivähoitolaisten osuus on vähäinen. Perhepäivähoitoa toteutetaan kodinomaisessa ympäristössä hoitajan kotona. Akaan vasu on laadittu yhteisenä perhepäivähoitoon ja päiväkoteihin, sen velvoittavuus kattaa koko Akaan varhaiskasvatuksen. Perhepäivähoitokodin lapsiryhmän koko voi olla enintään neljä alle esikouluikäistä lasta ja hoitajan oma lapsi, joka käy osapäiväisesti esiopetuksessa tai koulussa.

Perhepäivähoitaja vastaa itse ryhmänsä toiminnan suunnittelusta, aluevastaava toimii tarvittaessa suunnittelun tukena. Perhepäivähoitajien yhteisissä tapaamisissa hoitajat saavat vertaistukea, jakavat ideoitaan ja aluevastaava tarjoaa tukea arjen haasteisiin sekä ylläpitää pedagogista keskustelua. Tiimit laativat ryhmilleen toimintasuunnitelmia, joita toteutetaan sekä oman ryhmän että yhteistapaamisissa lasten kanssa. Perhepäivähoitajille järjestetään myös säännöllisiä kuukausikokouksia, joissa käsitellään laajasti hoitajien työhön liittyviä kysymyksiä.

Myös perhepäivähoitaja havainnoi jokaista lasta erikseen ja dokumentoi lapsen kommentteja, oivalluksia ja havaintojaan mm. lapsen vasukeskustelua tai portfolioa varten. Perhepäivähoitaja laatii jokaiselle ryhmänsä lapselle Lapsen vasun ja käy vasukeskustelut lasten ja huoltajien kanssa.

Akaan varhaiskasvatuksen palvelurakenteessa perhepäivähoito kohdentuu pääosin alle 3-vuotiaisiin ja päiväkodit yli 3-vuotiaisiin lapsiin. Lähestyessään esiopetusikää lapset hyötyvät ikäistensä seurasta ja vertaisryhmästä, joten perhepäivähoidossa olevia lapsia suositellaan siirtymään päiväkotiin viimeistään sinä vuonna, kun lapsi täyttää viisi vuotta.

Pedagogiikan ja pedagogisen työn suunnittelu työryhmät eli Pedatiimit:

Päiväkodin johtajien vastuulla on suunnitella, toteuttaa, valvoa, arvioida ja kehittää yksikkönsä pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksen johdon päättämien linjausten ja vasun mukaisesti. Päiväkodin johtajat ohjaavat oman yksikkönsä säännöllisesti kokoontuvia pedatiimeja ja käyvät säännöllisiä pedagogisia keskusteluja yksikön henkilöstön kanssa. Pedatiimeihin osallistuu jokainen

päiväkodin työntekijä vuorollaan. Myös erityisopettajat osallistuvat oman alueensa yksiköiden pedatiimeihin.

Päiväkodeissa kaikki opettajat, lastenhoitajat ja avustajat toteuttavat pedagogista toimintaa Akaan vasun mukaisesti. Ryhmän pedagogiikkaa ja ryhmävasuja suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään ryhmän säännöllisissä tiimipalavereissa.

Pienryhmätoiminta

Akaan päiväkotien toiminta perustuu pienryhmätoiminnalle, joten oppimisympäristöjä muodostetaan ja niitä kehitetään yhä paremmin pienryhmätoiminnat mahdollistaviksi. Pienryhmä mahdollistaa parhaiten lapsen aktiivisen toimijuuden, osallisuuden ja omiin asioihin vaikuttamisen.

Pienryhmätoiminnan tavoitteena on vähentää ison ryhmän lapsille aiheuttamaa stressiä ja siitä aiheutuvia lieveilmiöitä kuten rauhattomuutta, väsymistä ja niistä pahimmillaan aiheutuvia käytöshäiriöitä. Pienryhmätoimintojen porrastuksella pystytään välttämään ruuhkia ja tilanahtautta sekä toteuttamaan vasun edellyttämä kiireetön toiminta jokaisessa ryhmässä.

Pienryhmässä lapset pystyvät parempaan vuorovaikutukseen suurryhmätoimintaan verrattuna, ilmaisemaan paremmin omia toiveitaan ja harjoittelemaan enemmän itselleen tarpeellisia taitoja kiireettömästi. Pienryhmässä lapselle pystytään tarjoamaan paremmin kunkin tarpeiden mukaista tukea, auttamaan lapsia löytämään kavereita ja vahvistamaan lapsen jo olemassa olevia kaverisuhteita. Näiden kautta lasten arkeen saadaan enemmän iloa ja onnistumisen kokemuksia, joten lasten hyvinvointi ja tyytyväisyys lisääntyy.

Pienryhmällä ei ole tarkkoja määritelmiä lasten lukumäärästä tai ryhmien kokoonpanosta, joten pienryhmä voi olla vaihtuva tai kiinteä, kokonaisen ryhmän puolikas tai vain pari lasta lasten tarpeet, toimintojen luonne ja taitovaatimukset huomioiden. Pienryhmissä lasten toiminnat voivat samana päivänä olla erilaiset tai samanlaiset, kaikkien lasten ei tarvitse tehdä samaan aikaan samaa eikä tuottaa mallin mukaisesti samanlaista tuotosta, jollei toiminnan tavoitteena ole juuri mallin mukaisen toiminnan harjoittelu.

Kun yksi kasvattaja toimii vain parin lapsen kanssa, muu henkilöstö varmistaa, että muut ryhmän lapset saavat samaan aikaan huomiota, ohjausta ja valvontaa. Perhepäivähoidossa toiminta toteutuu kodinomaisessa ympäristössä pienryhmätoiminnan ja lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden huomioinnin pohjalta.

Kasvattajat jakavat lapsiryhmänsä pienempiin ryhmiin erilaisten tavoitteiden ja toimintojen perusteella, jolloin toiminta on eriytettyä, intensiivistä, lasten havainnointiin ja ohjaukseen voidaan keskittyä optimaalisesti. Koska yhden kasvattajan ohjattavana on pieni lapsiryhmä, lapsilla on työskentelyrauha, häiriötekijät ovat minimissään ja keskittyminen tekemiseen onnistuu paremmin kuin isossa ryhmässä.

Pienryhmässä lapset tulevat kasvattajille hyvin tutuiksi, jokainen lapsi saa toimintojen sisällä henkilökohtaista huomioita, tarvitsemaansa ohjausta ja tukea. Lasten kehittymistä, yksilöllisyyttä, mielipiteitä, tarpeita, oppimista ja edistymistä voidaan havainnoida, seurata ja dokumentoida paremmin pienessä kuin isossa ryhmässä. Havaintojen dokumentoinnin voi tehdä toiminnoista riippuen joko pienryhmätilanteen aikana tai sen jälkeen.

Pedagoginen dokumentointi

Akaassa lasten tullaan tutuiksi- käyntien lomakkeet, lapsen vasu ja ryhmävasu ovat osa pedagogista dokumentointia, joka tuottaa tietoa niin yksittäisen lapsen kiinnostuksen kohteista, tiedoista, taidoista ja ajankohtaisista tukitarpeista kuin ryhmänkin toiminnasta. Henkilöstön omassa käytössä on myös muita dokumentoinnin tapoja ja välineitä, joiden kautta saatavaa tietoa hyödynnetään mm. pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä erilaisen havainnoinnin ja arvioinnin tukena. Havainnoinnin keskeiset tekijät kirjataan lasten yksilöllisiin vasuihin sekä ryhmävasuihin.

Pedagoginen toiminta on kehittyvä prosessi, jossa tehdyt havainnot, dokumentointi ja tulkinnot muodostavan kokonaisuuden, jonka kautta pedagogiikkaa tehdään näkyväksi. Tämän kautta myös lapset ja huoltajat pystyvät entistä paremmin arvioimaan toimintaa, suunnittelemaan ja kehittämään varhaiskasvatusta.

Kasvun kansio/ portfolio

Akaan varhaiskasvatuksen jokaiselle lapselle kootaan yhdessä lasten kanssa lapsen varhaiskasvatuksen ajalta henkilökohtaista kasvun kansiota/ portfolioa, jonka tavoitteena on tehdä lapsen kasvu, kehittyminen ja oppiminen näkyväksi. Portfolio ei ole valokuvakansio, vaan siihen kerätään mm. lapsen omia tuotoksia, kertomuksia, oppimistehtäviä ja valokuvia lapsen varhaiskasvatuksen ajalta. Valokuvissa ja videokuvauksissa niin henkilöstön kuin huoltajienkin tulee noudattaa tietosuojasäädöksiä. Lasten tunnistettavia valokuvia tai videoita voidaan käyttää yksikön tai ryhmien sisäisessä käytössä, mm. lapsen valokuva voi olla eteisessä lapsen naulakkopaikalla, mutta kuvia ja videoita ei saa laittaa julkiseen levitykseen. Lapsen henkilökohtaisessa portfolioissa lapsen tapahtumien tai kaverien kuvat säilyvät suojattuina ja tuottavat lapselle iloa vielä vanhempanakin.

Portfolio annetaan ajoittain myös lasten huoltajille tutustuttavaksi ja yhteiseen tutkintaan lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen päättyessä lapsen Tullaan tutuiksi- lomake liitetään portfolioon, joka annetaan lapsen kotiin.

Lapsen portfolio kertoo huoltajille ja kasvattajille lapsen mielenkiinnon kohteista, erilaisten oppimistehtävien onnistumisista, lapsen kaverisuhteista ja mahdollisista tuen tarpeista, joten portfolioita hyödynnetään myös ryhmävasun laadinnassa.

Pienimpien lasten portfolioissa korostuvat aikuisten havainnot ja niiden pohjalta tuotetut dokumentit lapsesta. Kasvattajat varmistavat, että pienen lapsen tuotokset ovat aitoja eikä niitä ole korjailtu taitavamman taholta.

Akaan varhaiskasvatuksessa portfolion sisältö on kaikkien lasten osalta yhdenmukainen. Koko lapsen varhaiskasvatuksen ajalta portfolioon tallennetaan esim. seuraavat osiot:

Valokuva ja kertomus lapsen alkuajoista/ toimintakauden aloituksesta varhaiskasvatuksessa

Lapsen tekemä omakuva ja lapsen kirjoittama oma nimi

Lapsen laatima kuva tai kertomus itselleen tärkeitä ihmisistä, perheestä, ystäväistä, omasta ryhmästä, kotieläimistä ja näiden välisistä suhteista tai toteutuvasta vuorovaikutuksesta

Lapsen kasvu eli fyysiset mitat, painokuva tms. lapsen kämmenestä tai jalkapohjasta

Lapsen itsensä ottama valokuva ja perustelut kuvan kohteesta

Lapsen kertomus itselle tärkeästä, tunteikkaasta tapahtumasta, positiivisen huomion kohteena olemisesta tms. dokumentoituna

Lapsen mielestä parhaita omia tuotoksia, onnistuneita tehtäviä, tms.

Lapsen lausahduksia, kehittämiä leikkejä, loruja, satuja, esityksiä jne. dokumentoituna

Lapsen kertomus omista toiveista, kiinnostuksen kohteista, vahvuuksista, uuden taidon tarpeesta, opettelusta, oppimisen edistymisestä, onnistumisesta, saavutuksista, jne.

Lapsen ja kasvattajan välinen teemallinen haastattelu dokumentoituna

Monipuoliset työtavat

Varhaiskasvatuksen monipuolinen toiminta ja monipuoliset työtavat varmistavat osaltaan sen, että erilaiset lapset voivat monipuolisesta toiminnasta löytää varmimmin mielekästä tekemistä itselleen mieluisilla työtavoilla. Monipuolisuus mahdollistaa kaikille erilaiset kokeilut, vaatii heittäytymistä ja rohkaistumista, tuottaa kehittymisen ja oppimisen mahdollisuuksia ja uusia elämyksiä. Monipuoliset toiminnot mahdollistavat henkilöstölle omien vahvuuksien hyödyntämisen ja uuden oppimisen työssään.

Lähtökohtana monipuolisten työtapojen kehittämisessä Akaassa ovat lasten ikä, kehitystaso, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa jokainen lapsi saa toimia

aktiivisena osana lapsiryhmää, kokeilla ja harjoitella monipuolisesti erilaisia asioita omine kykyineen ja taitoineen. Ryhmien toiminnan lähtökohtana ovat aina lasten tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja osallisuuden varmistaminen, joten lapset ovat aina mukana toimintojen ja työtapojen suunnittelussa ja valinnassa.

Vuoden kiertoon perustuvat työtavat ja toiminnot ovat tähän mennessä suunniteltu henkilöstön toimesta. Uuden vasun myötä toiminnot nousevat pääosin lasten mielenkiinnon ja toiveiden sekä lapsissa esiintyvien oppimistarpeiden pohjalta, joten henkilöstön toteuttama suunnittelu kohdistuu aiempaa enemmän pedagogisten sisältöjen ja ratkaisujen sekä toimintojen rikastamisen tai monipuolistamisen suunnitteluun.

Uudenlaisten oppimisympäristöjen kautta lapsille tarjotaan aiempaa enemmän osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, itseohjautuvuuden voimistamista ja lisääntymistä samalla kun kasvattajien kontrollia vähennetään ja lapsissa havaitun tuen tarjoamista lisätään. Henkilöstön tavoitteena on varmistaa, että lapsi harjoittelee ja opettelee uusia tietoja ja taitoja monipuolisesti ja riittävästi.

Akaan varhaiskasvatuksen toiminnalliset yhteistyötahot

Akaan kaupungin liikuntatoimi

Akaan varhaiskasvatus aloittaa yhteistyön kaupungin liikuntatoimen kanssa. Liikuntatoimi järjestää varhaiskasvatukselle touko- ja syyskuussa liikunnallisen ulkotapahtuman kunnan jokaisen taajaman urheilukentällä.

Akaan seurakunta

Akaan kaupungin henkilöstön tuottama varhaiskasvatus ovat uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta eikä siihen sisälly vakaumusellista tai uskonharjoitukseen liittyviä toimintoja kuten rukouksia. Akaassa noudatetaan Opetushallituksen laatimaa ohjetta varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. Katsomuskasvatus sisältää uskonnot, katsomukset ja uskonottomuuden. Vuoden kiertoon liittyvien niin kirkollisten kuin muidenkin juhlien viettäminen on osa kulttuurin siirtoa, juhlien vietto toteutuu henkilöstön ja lasten yhteisen suunnittelun pohjalta.

Akaan varhaiskasvatus tekee yhteistyötä seurakunnan kanssa paikallisen vasun periaatteiden mukaisesti. Yhteistyö on pedagogisesti perustelua ja osa yhteistyöstä onkin yleissivistävää, suomalaisen kulttuuriperimän tai paikallistuntemuksen siirtoa. Lapsiryhmät voivat mm. tutustua kirkkoon tai papin ammattiin samoin kuin muihinkin julkisiin rakennuksiin tai ammatteihin ilman kirkollista sanomaa.

Seurakunnan järjestämät tuokiot, tapahtumat ja teemat sovitaan yksiköiden kanssa ennalta. Erityisesti joulun ja pääsiäisen aikoihin varhaiskasvatus osallistuu seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin. Seurakunnan järjestämät tapaamiset ja tapahtumat ovat aina uskonnollisia tapahtumia, joihin lapset voivat osallistua huoltajien toiveiden mukaisesti. Lapsen vasukeskustelussa keskustellaan huoltajien kanssa perheen katsomuskasvatuksesta ja lapsen seurakunnan tilaisuuksiin osallistumisesta.

Mikäli lapsi ei osallistu seurakunnan järjestämiin tilaisuuksiin, lapselle järjestetään jokaista kertaa varten erikseen vaihtoehtoja, tavoitteiltaan ja luonteeltaan samankaltaista toimintaa. Vaihtoehtoisesta toiminnasta tiedotetaan riittävän varhain, jotta huoltajille jää todellinen ja aito vapaus valita lapsensa osallistuminen vaihtoehtoisten toimintojen välillä.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Akaan varhaiskasvatuksessa leikki on lasten toiminnosta keskeisin ja ensisijaisin. Leikki saa näkyä ja kuulua lasten arjessa. Leikit toteutuvat luontaisestikin pienryhmissä. Leikissä lapsi ilmentää kokonaisvaltaisesti itseään, persoonaansa, ajatuksiaan, mielipiteitään, toiveitaan, tarpeitaan ja osaamistaan. Leikki lisää lapsen hyvinvointia, terveyttä, oppimista, iloa ja onnellisuutta joten leikkitaidotonta lasta ohjataan leikin maailmaan. Leikin lisäämistä, laajentamista, ohjausta, rikastamista, havainnointia ja dokumentointia kehitetään edelleen. Kasvattajat varmistavat, että lasten aloitteiden ja toiveiden mukainen leikki mahdollistuu niin sisällä kuin ulkona.

Kasvattajat havainnoivat, dokumentoivat ja tukevat lasten leikkiä joko leikin sisältä itsekin leikkiin osallistuen tai leikin ulkopuolelta valvoen ja ohjaten. Lapsia opetetaan ottamaan leikissä toisten toiveet huomioon ja antamaan muille leikkirauha, liittymään leikkiin, valitsemaan leikkejä, leikkikavereita, leikkitiloja, leikin ajankohta ja kesto. Myös leikin lopetukseen liittyvät käytännöt lelujen paikalleen viemisineen ovat tärkeä osa leikkiä.

Lasten leikin aloitteisiin ja ideoihin kasvattajat vastaavat tavalla, joka tukee lapsen toimintaa eikä sammuta sitä. Mikäli lapsen ehdottamaa leikkiä ei voida aloittaa tai jatkaa muiden tehtävien kuten ruokailun tai lepohetken aikataulun vuoksi, leikkiä voidaan jatkaa näiden jälkeen.

Kasvattajien tehtävänä on opettaa lapsille pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Jatkuvasti tiheään toistuvat lasten mielenliikkeiden mukaan vaihtuvat leikit eivät toteuta leikin tarkoitusta ja aiheuttavat ryhmässä rauhattomuutta, joten kasvattajien tehtävänä on auttaa lapsia omalla läsnäolollaan ja leikin ohjauksella keskittymään leikkiin. Tilojen niin salliessa lapsille tarjotaan mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin, jossa sama leikki voi jatkua ja kehittyä projektinomaisesti pidempiäkin aikoja.

Oppimisympäristöt muodostetaan lasten kanssa joustaviksi siten, että käytettävissä olevat tilat otetaan leikkikäyttöön optimaalisesti. Lapsia opetetaan leikkimään, leikkiä ohjataan ja tuetaan, monipuolistetaan, etsitään mediasta uusia leikki-ideoita ja ympäristöstä leikkipaikkoja. Leikkiin voidaan yhdistää luovasti mm. liikkumista, tanssia ja draamaa.

Lasten oma ideointi määrittää pääosin leikkejä, joten myös lelujen ja muiden leikkivälineiden hankintojen suunnitteluun lapset otetaan mukaan ilmaisutaitojensa edellyttämällä tavalla. Kasvattajat vastaavat siitä, että lapset harjoittelevat ja opettelevat vasun sisältöjä, lasten ikätasoisia oppimistarpeita vastaavia taitoja. Henkilöstön huolehtii myös siitä, että materiaalit ja välineet ovat tarkoituksenmukaisia ja niitä on riittävästi myös näiden harjoitusten näkökulmasta.

Oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksessa lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima ja henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Toiminta on lapsilähtöistä ja aikuisjohtoista. Vaikka varhaiskasvatustoiminnan perustana käytetäänkin lasten kiinnostuksen kohteita ja ideoita, lapsilla on myös eri ikäkausiin liittyviä oppimistarpeita, joiden harjoittelu on kiinteä osa varhaiskasvatuksen arkea. Henkilöstön tehtävänä on kasvattaa lasten mielenkiintoa myös näihin oppimisen osa-alueisiin toistaen, toimintoja varioimalla, tarkoituksenmukaisten materiaalien ja välineiden kautta.

Lapsen mielenkiinnon kohteita selvitetään erityisesti havainnoimalla lasten toimia ja leikkiä, kuuntelemalla heidän puheitaan ja muodostamalla oppimisympäristöt lasten kanssa yhdessä. Lasten kesken suoritetaan säännöllisesti myös erilaisia kyselyjä, joihin lapset saavat vastata taitojensa mukaan kertoen tai kuvia hyväksikäyttäen. Lasten kanssa harjoitellaan mm. mielipiteiden ilmaisua ja toiveiden esittämistä. Lasten mielipiteet ja toiveet otetaan mahdollisuuksien ja resurssien mukaan toimintojen pohjaksi.

Pedagogisen toiminnan vuosikello

Akaan varhaiskasvatuksen pedagogisen työn suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen on laadittu Varhaiskasvatuksen pedagoginen vuosikello, joka sisältää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältämän oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen

osaamisen sisällöt. Vuosikellon pohjalta ryhmien toimintoja monipuolistetaan ja toteutettavaa pedagogiikkaa yhdenmukaistetaan yksiköiden välillä lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Vuosikello on laadittu henkilöstön pedagogisen työn suunnittelun, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen sekä pedagogisten keskustelujen tueksi. Vuosikello on muokattavissa, eli sitä ei tarkoitus käyttää ryhmissä kirjaimellisesti, vaan se muistuttaa vasun sisällöistä ja toimii ideavarastona eri-ikäisten lasten toiminnoille. Kunkin ryhmän toiminnot rakennetaan aina esim. ikätasoisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan vasujen velvoittavuus kuitenkin huomioiden.

Kielten rikas maailma

Kielten rikas maailma- teeman alla käsitellään Akaassa mm. lasten kielellistä ja kulttuurisia taustoja, lasten kielellisiä taitoja ja valmiuksia, kielellisen identiteetin muodostumista, kommunikointitapoja, keskustelutaitoa, suomen kieltä ja muita kieliä, kertomuksia, satuja ja loruja.

Ilmaisun monet muodot

Taidekasvatus kuuluu osana lasten kulttuurisen osaamisen tukemiseen. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia kaikilla itseilmaisun alueilla. Ulkopuolisten tuottamia konsertteja ja teatteriesityksiä tarjotaan lapsille niin omina kuin esim. koulujen kanssa yhteisinä hankintoina.

Ilmaisun monet muodot - teeman alla Akaassa käsitellään mm. ilmaisun kokonaisvaltaisuutta ja yksilöllisyyttä, tunteiden tunnistamista ja nimeämistä, vuorovaikutusta, luovuutta, huumoria, lasten kulttuuria sekä monipuolisesti musiikillista, kuvallista, sanallista ja kehollista ilmaisua.

Minä ja meidän yhteisömme

Akaan varhaiskasvatuksen viitekehys on suomalainen kulttuuri. Muihin kulttuureihin tutustutaan kussakin lapsiryhmässä olevien lasten kulttuuritaustan mukaisesti mm. median kautta sekä kutsumalla lasten läheisiä kertomaan kulttuurinsa erityispiirteistä.

Minä ja meidän yhteisömme - teeman alla Akaassa käsitellään mm. lasta itse, heidän läheisiään, ihmistä biologisena, fyysisenä, psyykkisenä ja kulttuurisena olentona, menneitä, nykyisyyttä, tulevaisuutta, eettisyyttä, erilaisuutta, katsomuksia, ammatteja, rakennettua ympäristöä, Suomea ja muita maita sekä eri kulttuureita ja niiden moninaisuutta.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Akaassa tutkin ja toimin ympäristössäni - teeman alla Akaassa käsitellään ja harjoitellaan kognitiivisia toimintoja kuten muistia, ajattelua ja oppimista, yrittämistä, onnistumista, ympäristökasvatusta, luontoon liittyviä asioita, matemaattista ajattelua ja peruskäsitteitä sekä teknologiakasvatusta.

Kasvan, liikun ja kehityn

Akaan kaupungin varhaiskasvatus on mukana valtakunnallisessa lasten ruokakasvatusohjelma Saperessa, jossa lasten kanssa opetellaan puhumaan ruuasta, sen alkuperästä, elintarvikkeista, tutkitaan, maistellaan, tuoksutellaan ja valmistetaan ruokaa, esim. lasten kanssa leivotaan ja tehdään salaatteja. Perhepäivähoitokodeissa Sapere on luonnollinen osa arkea.

Hyvän yhteistyön varhaiskasvatuksen ja ruokahuollon sekä Sapere- ruokakasvatusohjelman kautta lapsille pystytään tarjoamaan tasapainotettu ja täysipainoinen, lasten iän huomioiva ravinto ja tarjota lapsille uutta ravintotietoutta ja ruokakokemuksia.

Akaassa kasvan, liikun ja kehityn - teeman alla Akaassa käsitellään mm. ihmisen elinkaarta syntymästä kuolemaan, liikunnallista elämäntapaa ja sen hyötyjä, leikkiä sen laajassa merkityksessä, turvallisuutta, hyvinvointiin, terveyteen ja ruokaan liittyviä asioita.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Akaan kaupungin varhaiskasvatusta toteutetaan suomalaisen varhaiskasvatuskoulutuksen oppien mukaisesti. Akaassa varhaiskasvatusta tarjotaan pääosin suomen kielellä, mutta lasten tai huoltajien tarpeiden mukaan käytetään myös muita kieliä kunkin työntekijän kielitaito huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuetaan osaltaan vieraista kieliympäristöistä tai kulttuureista tulleiden lasten kotoutumista ja suomen kielen ja kulttuurin oppimista ja omaksumista.

Ennen suomen kielen oppimista pyritään varmistamaan lasten ymmärretyksi tuleminen käyttämällä eleitä, kuvia sekä tukiviittomia sanallisen kommunikoinnin tukena. Suomen ulkopuolisesta kulttuurista tulevan lapsen kanssa henkilöstö puhuu taitojensa mukaan lapselle myös tämän äidinkielellä. Osa varhaiskasvatuksen lomakkeista on käännetty englanninkielelle. On myös laadittu maahanmuuttajan käsikirja, toteutetaan suomi toisena kielenä -opetusta ja yhteisen kielen puuttuessa voidaan käyttää tulkkipalveluita mm. lapsen vasukeskusteluissa.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁸⁷. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁸⁸. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁸⁹. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä⁹⁰.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹¹.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹².

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.⁹³

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁴. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹⁵

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.⁹⁶

⁹² Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s.105-106

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 34 ja 35 §

⁹⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 3, 4, 40 ja 41 §

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä⁹⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta⁹⁸. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa⁹⁹.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan¹⁰⁰ konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

⁹⁸ Perusopetuslaki (628/1998) 25 § 2 momentti

⁹⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 30 §

muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja käytännöt Akaassa

Akaan varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki toteutetaan kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti. Sama tuen kolmiportaisuus on käytössä esi- ja perusopetuksessa. Kaikki lapset saavat yleistä tukea. Tarvittaessa lapselle annetaan tehostettua tai erityistä tukea. Lapsen tuki rakentuu pedagogisista, rakenteellisista ja hyvinvointia lisäävistä toimenpiteistä. Tukitoimien tarkoitus on taata jokaiselle lapselle tasavertainen mahdollisuus osallisuuteen ja kuulluksi tulemiseen sekä lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen.

Lapsen vahvuudet ja oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet ovat tuen suunnittelun lähtökohtana ja lasten havainnointi on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat lapsen yksilöllisen tukitarpeen arviointiin asiantuntijoina yhteistyössä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa. He konsultoivat ja ohjaavat henkilöstöä lapsen yksilöllisten tukitoimien suunnittelussa ja toteutuksessa.

Lapsen ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Akaassa

Akaassa huoltajien kanssa tehdään jatkuvaa yhteistyötä ja tuen tarpeet nostetaan keskusteluun heti niiden ilmaannuttua. Lapsen ryhmässä toimiva henkilöstö keskustelee huoltajien kanssa havainnoistaan. Myös huoltajia kannustetaan ottamaan itse huolet puheeksi, jos he havaitsevat lapsella tarvetta tuen järjestämiseen.

On tärkeää, että huoltajat ovat tietoisia varhaiskasvatuksen erityisopettajan tarjoamasta palvelusta sekä muista tarjolla olevista tukipalveluista. Yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa pohditaan niitä keinoja ja menetelmiä, mitkä nivoutuvat luontevasti varhaiskasvatuksen arkeen ja mitkä ovat lapsen kasvun ja oppimisen näkökulmasta sillä hetkellä tarpeellisia. Tukea suunniteltaessa pohditaan niitä pedagogisia järjestelyjä, millä keinoilla lapsen omatoiminen ja osallistuva toiminta sekä kehitys ja oppiminen mahdollistuvat.

Lapset ja huoltajat kohdataan sensitiivisesti tukeen liittyvissä asioissa. Tukeen liittyviin keskusteluihin varataan riittävästi aikaa. Huoltajien ja lapsen kanssa keskustellaan tuen kolmiportaisuudesta ja siitä mitä ne tarkoittavat käytännössä lapsen varhaiskasvatuksessa. Tuesta keskustellessa korostetaan lapsen vahvuuksia ja sitä kuinka vahvuudet voidaan huomioida tukea järjestettäessä. Yhteistyö on luottamuksellista ja lasta sekä huoltajaa kunnioittavaa.

Akaassa tehdään lapsen tuen suunnittelun yhteydessä tarvittaessa monialaista yhteistyötä mm. lastenneuvolan sekä muiden lapsiperhepalveluiden kanssa. Huoltajat ovat tärkeässä roolissa tuen suunnittelussa lapsensa asiantuntijoina.

Monialainen yhteistyö Akaassa

Monialaisella yhteistyöllä on keskeinen rooli, kun tuetaan tukea tarvitsevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat neuvolan terveydenhoitajat, neuvolalääkäri, terveyskeskuspsykologi, terveyskeskuksen fysioterapeutti, kasvatus- ja perheneuvolan työntekijät, sosiaalityöntekijät, sekä yksityiset palveluntarjoajat kuten puheterapeutit, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit sekä erikoissairaanhoito.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat neuvolatiimeihin varhaiskasvatuksen edustajina. Neuvolatiimi toimii henkilöstön tukena ja kokoontuu säännöllisesti. Akaassa lapsiperhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tiivistä. Monialaisen yhteistyön lähtökohtana on lapsen etu.

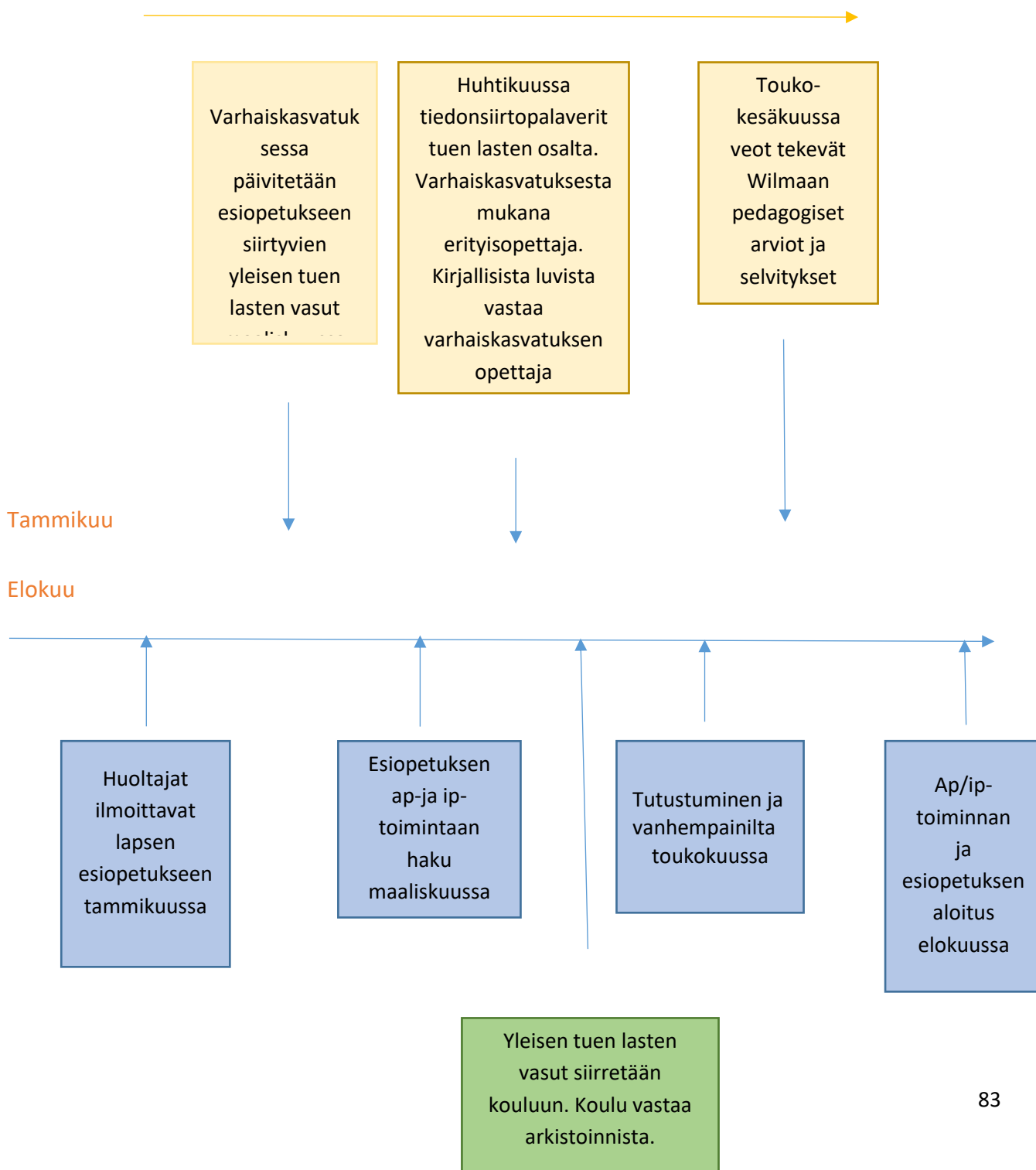
Yhteistyöpalavereihin, joissa käsitellään lasten asioita, osallistuu lapsen tuen järjestämisen kannalta tarpeelliset yhteistyötahot. Huoltajat, varhaiskasvatuksen tai sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntijat, jotka havaitsevat lapsen tarvitsevan tukea, voivat kutsua verkostopalaverin koolle. Verkostopalaverissa sovitaan, kuinka lapsen tuki käytännössä järjestetään, kunkin toimijan vastuualueet sekä tuen toteutumisen seurannan ja arvioinnin käytännöt.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Akaassa toimitaan opetushallituksen ohjeiden mukaisesti.

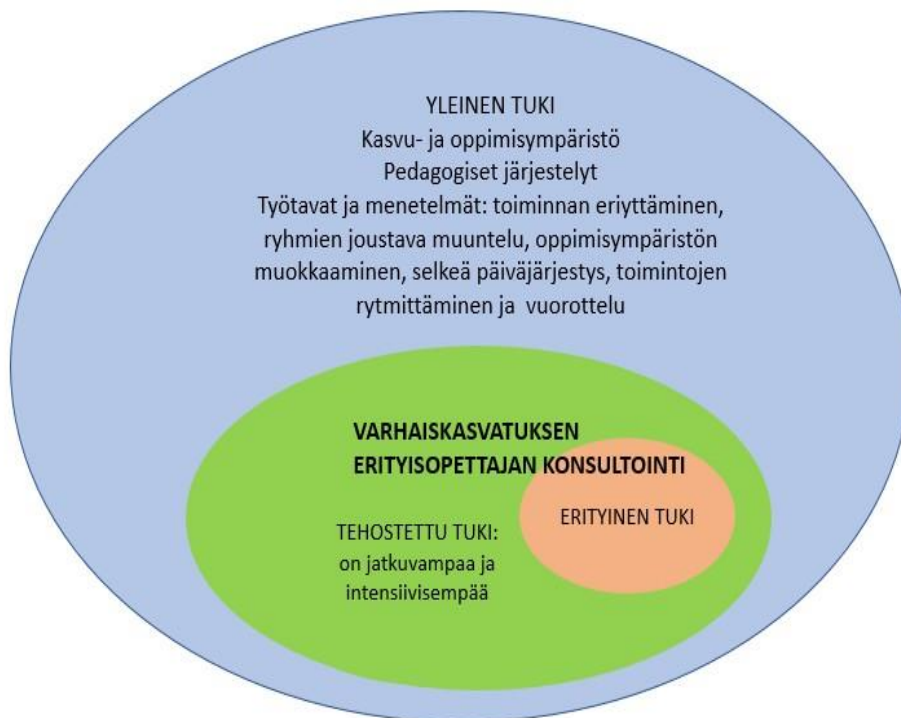
Esiopetukseen siirtymisen nivelvaiheen toimintatavasta on tehty Akaassa vuosikello, joka on liitteenä. Vuosikelloa päivitetään syksyisin.

Yhteistyö eri toimijoiden kesken on luottamuksellista ja huoltajat ovat siitä tietoisia.

Esiopetukseen siirtymisen nivelvaihe:

Tuen toteuttaminen Akaan varhaiskasvatuksessa

PEDAGOGISIA RATKAISUJA:

Positiivinen pedagogiikka

Positiivisen pedagogiikan avulla lapsi kokee olevansa tärkeä ja pidetty
Hyödynnetään Huomaa Hyvä -materiaalia

Vuorovaikutussuhde lapseen

Lapsen vahvuuksien huomioiminen toiminnassa
Vuorovaikutuksemme lähtökohtana on visio Hymyilevä aikuinen- hymyilevä lapsi

Havainnointi ja dokumentointi

Lapsen toimintaa seurataan aktiivisesti ja havainnot kirjataan ja niitä hyödynnetään pedagogiikan suunnittelussa ja arvioinnissa

Selkeä päiväjärjestys

Selkeä, kuvitettu päiväjärjestys on aktiivisessa ja päivittäisessä käytössä
Tarvittaessa huomioidaan myös toiminnan joustaminen

Toiminnan rytmittäminen, jaksottaminen ja porrastaminen

Lapsen vireystila huomioidaan lapsiryhmää ohjatessa
Lapsen vireystilaa nostetaan tai lasketaan pedagogisin keinoin
Toimintaa tauotetaan ja tehtäviä jaetaan pienempiin osiin
Toimintaa porrastetaan ajan ja tilojen suhteen. Erityisesti huomioidaan siirtymätilanteet.

Kuvakommunikaatio ja tukiviittomat

Toiminnan tukena käytetään kuvia ja nopeaa piirtämistä.

Tukiviittomien käyttö tehostamaan sanallista viestiä

Pienryhmätoiminta/yksilötoiminta

Päivittäin toimitaan eritavoin muodostetuissa pienryhmissä.

Palkkiojärjestelmät ja muut lasta tukevat keinot

Välitön positiivinen palaute onnistumisesta ja jo yrittämisestä

Kehujen lisäksi voidaan käyttää lapsen motivoimiseksi muitakin palkkioita

Aikuisen tehtävä on auttaa lasta onnistumaan. Menetelminä käytetään esim. ennakointia, Time-timeria ja liikennevaloja.

Monipuoliset ja luovat työtavat

Työtapoja suunnitellaan yhdessä lapsen kanssa hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tuki

Erityisopettajan käynnit ryhmässä ja yhteydenpito huoltajiin

Tehdään yhteistyötä tarpeen mukaan erityisopettajan kanssa toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa

Lasten vasujen laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja

Erityisopettaja on aina mukana tehostetun- ja erityisen tuen vasutyöskentelyssä

Oppimisympäristöjen kehittäminen

Henkilöstö muokkaa säännöllisesti oppimisympäristöä lapsista tehtyjä havaintoja hyödyntäen

Tulkitsemis- ja avustamispalvelut

Yksilökohtaiset ratkaisut

RAKENTEELLISIA RATKAISUJA:**Oppimisympäristöjen muokkaus**

Oppimisympäristöä muokataan niin, että jokainen lapsi voi olla osallisena ryhmän toiminnassa

Ryhmäkoon tarkastelu

Henkilöstön mitoitus ja rakenne lapsiryhmässä

Tuen toteuttamista mahdollistava lapsimäärä ryhmässä

Lasta tukevien apuvälineiden käyttö

Lapsen toimintaa helpottavat apuvälineet esim. kynätuki tai painokoiria

HYVINVOINTIA TUKEVIA RATKAISUJA:

Yhteistyö huoltajien kanssa

Havainnoista ja lapsen onnistumisista keskusteleminen

Huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välinen avoin, sitoutunut ja luottamuksellinen yhteistyö on perusta lapsen terveen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi

Monialainen yhteistyö

Yhteistyö lastenneuvolatiimin kanssa

Yhteistyö lapsiperhepalveluiden kanssa

Yhteistyö eri terapeuttien ja erikoissairaanhoidon kanssa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana Akaassa

Akaassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kahden kuukauden kuluessa lapsen tuen tarpeen ilmennyttyä tai tukea tarvitsevan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Lapsen vasukeskustelun koolle kutsumisesta ja vasun kirjaamisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen suunnitelmaa tehtäessä keskitytään opeteltavien taitojen ja sitä tukevien menetelmien suunnitteluun. Tavoitteiden tulee olla konkreettisia, arvioitavissa ja pohjautua lapsen vahvuuksiin. Tuen kirjaamisessa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, sekä hyödynnetään tarvittavia tukeen liittyviä asiakirjoja. Lapsiryhmän henkilökunta seuraa, arvioi ja dokumentoi lapsen tuen tarvetta jatkuvasti arjessa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, lapsen ja huoltajien kanssa. Laadinnan jälkeen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma arvioidaan vähintään puolen vuoden kuluttua ja jatkossa kahdesti vuodessa yhdessä huoltajien kanssa. Akaassa vasu-lomake on sama kaikille lapsille. Siihen kirjataan lapsen tarvitsema tuki ja tuen taso.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa ei ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvia palveluita. Varhaiskasvatusyksiköissä voidaan kuitenkin painottaa eri tavoin esim. ilmaisun monia muotoja, kuten musiikkia ja kuvailmaisua tai liikuntaa.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁰¹ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁰². Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 24 §

ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvoinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁰³. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁰⁴. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁰⁵.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

¹⁰³ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 § ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Varhaiskasvatusta arvioidaan kansallisella, paikallisella ja yksilön tasolla. Kansallisen tason arviointia tehdään Opetushallituksen ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen eli Karvin taholta erilaisten kuntiin lähetettävien kyselyjen ja tilastojen kautta. Karvissa on vuoden 2019 loppuun saakka meneillään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon ja Varhaiskasvatuksen järjestäjien tukeminen laadunhallinnassa - arvioinnit. Karvi tuottaa tulevaisuudessa arviointivälineitä myös kuntien käyttöön.

Akaan varhaiskasvatuksen henkilöstölle on v. 2019 toteutettu kysely Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tuottaman materiaalin pohjalta. Tulokset on tiedotettu henkilöstölle. Kyselyn vastauksista alhaisimman arvosanan saaneet asiat arvioidaan ja nostetaan kehittämiskohteiksi.

Varhaiskasvatuspalvelun järjestäjä päättää paikallisen arvioinnin menetelmistä. Arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä. Akaassa varhaiskasvatuksen arviointia tehdään palvelun järjestäjän taholta Akaan vasuasiakirjan sisällön, varhaiskasvatuksen prosessien, asetettujen tavoitteiden, toteutetun varhaiskasvatustoiminnan, sen vaikuttavuuden ja laadun näkökulmista. Akaan vasun sisältöä arvioidaan säännöllisesti ja sitä päivitetään tarvittaessa. Paikallinen vasu toimii pedagogiikan laadun viitekehyksenä eli toiminnan laatua arvioidaan paikallisen vasun toteutumisen kautta. Arviointi kohdistuu pääosin kasvattajien toimintaan, siihen miten henkilöstö toteuttaa normitettua, yhdessä sovittua työn ohjeistusta.

Akaan kaupungin varhaiskasvatusyksiköiden tasolla arviointia tehdään pedagogisen toiminnan arviointina. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen pedagogisen työn itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena ovat mm. henkilöstön vuorovaikutustaidot, ryhmien ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisällöt ja oppimisympäristöt.

Yksilön tasolla arviointia tehdään lapsen vasun toteutumisen arviointina. Yksilöarviointiin osallistuvat lapsi, hänen huoltajansa, kasvattajat ja tarvittaessa muut lapsen hoitoon ja kuntoutukseen liittyvät asiantuntijat. Asiakkailla on mahdollisuus antaa palautetta haluamanaan aikana Akaan varhaiskasvatukseen ja vasuihin liittyen kaupungin nettisivujen kautta, ottamalla yhteyttä varhaiskasvatuksen esimiehiin ja suoraan lapsensa varhaiskasvatuspaikkaan. Akaan varhaiskasvatuksen ohjelmistotuottajalla on valmistumassa interaktiivinen Vesa – järjestelmä, mikä mahdollistaa lasten huoltajien ja kasvattajien välisen sähköisen vuoropuhelun. Myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toteutuu jatkossa sähköisenä Vesan kautta.

Vuosittain toteutettavan vasu-perusteisen asiakaskyselyn tulokset viedään Akaan kaupungin sivistyslautakunnan käsittelyyn vuosittain ja keskeiset tulokset tiedotetaan varhaiskasvatuksen asiakkaille sekä henkilöstölle.

Keskitetty Akaan vasuun pohjautuva asiakaskysely järjestetään vuosittain kevätkaudella. Arviointiin osallistuvat asiakaskyselyn kautta lapset ja huoltajat. Arvioinnin kohteena ovat Akaassa käytössä olevat vasut, vasujen sisällöt ja lapsen vasun toteutuminen. Arvioinnin tuloksista nostetaan kehityskohteita varhaiskasvatusyksiköiden toimintaan tulevalle kaudelle.

Varhaiskasvatuksen arviointia tehdään myös oman henkilöstön ja moniammatillisen yhteistyön piirissä. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen toimijoista muodostetaan varhaiskasvatuksen työryhmä, joka suorittaa sisäistä arviointia ja kehitystyötä. Koulujen opetussuunnitelman ohjausryhmän tuki saadaan myös varhaiskasvatukseen.

on ollut

Olen osallistunut Mini Versoon ja olen opetellut ratkaisemaan riitatilanteita sovittelemalla.

Olen valinnut tunnetaitoja käsittelevän värityskuvan ja keskustellut siitä. Aikuinen on kirjannut värityskuvaan ajatukseni

Olen osallistunut monipuoliseen liikuntaan sisällä ja ulkona, käynyt retkillä ja opetellut liikkumaan liikenteessä kävellen yhdessä lasten ja aikuisten kanssa

Olen osallistunut Sapereen ja osaan tehdä porkkanaraastetta, vihersalaatin ja leipoa sämpylöitä / pipareita

Osaan ilmaista itseäni taiteen eri muodoin ja osaan arvostaa itseäni taiteen tekijänä. CV:n liitteenä on kuva valitsemastani taideteoksestani.

Ryhmäni aikuiset:

Kiitos yhteisestä viskarivuodesta. Onnea matkaasi ja kivaa eskarivuotta sinulle